

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 82.

Onsdagen den 13 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 7 innevarande juni förda protokollen.

§ 2.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de uti andra särskilda utskottets memorial nr 6, punkterna 1—3, och statsutskottets memorial nr 206 föreslagna voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

Gemensamma omröstningar.

Första omröstningen:

(enligt andra särskilda utskottets memorial nr 6 punkt 1).

Den, som, i likhet med första kammaren, vill, att riksdagen må

a) godkänna följande nya ordinarie avlöningsstater för lantförsvarsdepartementet, civildepartementet, finansdepartementet, eklestistikdepartementet och jordbruksdepartementet att tillämpas från och med år 1918:

Lantförsvarsdepartementet.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Orts-tilllägg	Summa	
1 statssekreterare, arvode	—	—	—	11,000	} Av detta arvode anses 3,000 kr. motsvara tjänstgöringspenningar. } Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
1 expeditionschef	6,200	2,800	1,000	10,000	
1 kansliråd	5,000	2,500	600	8,100	
3 dito	15,000	7,500	1,800	24,300	
Summa kronor	—	—	—	130,200	

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

Civildepartementet.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Ors-till-lägg	Summa	
1 statssekreterare, arvode	—	—	—	11,000	} Av detta arvode anses 3,000 kr. motsvara tjänstgöringspenningar.
1 expeditionschef	6,200	2,800	1,000	10,000	
1 kansliråd	5,000	2,500	600	8,100	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
5 dito	25,000	12,500	3,000	40,500	
-----	—	—	—	—	
Summa kronor	—	—	—	205,400	

Finansdepartementet.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Ors-till-lägg	Summa	
1 statssekreterare, arvode	—	—	—	11,000	} Av detta arvode anses 3,000 kr. motsvara tjänstgöringspenningar.
1 expeditionschef	6,200	2,800	1,000	10,000	
1 kansliråd	5,000	2,500	600	8,100	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
3 dito	15,000	7,500	1,800	24,300	
-----	—	—	—	—	
Summa kronor	—	—	—	129,300	

Ecklesiastikdepartementet.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Ors-till-lägg	Summa	
1 statssekreterare, arvode	—	—	—	11,000	} Av detta arvode anses 3,000 kr. motsvara tjänstgöringspenningar.
1 expeditionschef	6,200	2,800	1,000	10,000	
<i>Kansliavdelningen:</i>	—	—	—	—	
-----	—	—	—	—	
Summa kronor	—	—	—	188,400	

Jordbruksdepartementet.

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Orts-tilllägg	Summa	
1 statssekreterare, arvode	—	—	—	11,000	} Av detta arvode anses 3,000 kr. motsvara tjänstgöringspenningar.
1 expeditiionschef	6,200	2,800	1,000	10,000	
1 kansliråd	5,000	2,500	600	8,100	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
2 dito	10,000	5,000	1,200	16,200	
Summa kronor	—	—	—	115,500	

b) godkänna följande villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i de nya ordinarie staterna upptagna avlöningsförmåner, nämligen:

i fråga om ändrad tjänstgöringsskyldighet, förflyttning till annan tjänst, förening av tjänster m. m.:

i fråga om avlöningsförmånens uppbärande m. m.:

att tjänsteman, som förordnas till statssekreterare, kabinettssekreterare, chef för justitiedepartementets lagavdelning, ledamot å samma avdelning eller byråchef för lagärenden i civildepartementet, skall under tiden för förordnandet frånträda honom enligt stat tillkommande avlöning å den förut innehavda tjänsten, vilken avlöning efter omständigheterna kommer att uppbäras av den, som bestrider samma tjänst, eller besparas statsverket;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattningshavare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, skola utgå till den, som förordnats att uppehålla befattningen;

i fråga om ålderstillägg:

i fråga om semester, skyldighet att avgå från tjänsten och pensionsrätt:

i fråga om särskilda föreskrifter för kvinnliga befattningshavare:

— — — — — uppförda biträdesbefattningar;
röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att

dels godkänna följande nya ordinarie avlöningsstater för lantförsvarsdepartementet, civildepartementet, finansdepartementet, ecklesiastikdepartementet och jordbruksdepartementet att tillämpas från och med år 1918:

Lantförsvarsdepartementet.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Orts-till-lägg	Summa	
1 statssekreterare, arvode	—	—	—	11,000	} Av detta arvode anses 3,000 kr. motsvara tjänstgöringspenningar.
1 expeditionschef, arvode	—	—	—	10,000	
1 kansliråd	5,000	2,500	600	8,100	} Av detta arvode anses 2,800 kr. motsvara tjänstgöringspenningar.
3 dito	15,000	7,500	1,800	24,300	
-----	-----	-----	-----	-----	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
Summa kronor	—	—	—	130,200	

Civildepartementet.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Orts-till-lägg	Summa	
1 statssekreterare, arvode	—	—	—	11,000	} Av detta arvode anses 3,000 kr. motsvara tjänstgöringspenningar.
1 expeditionschef, arvode	—	—	—	10,000	
1 kansliråd	5,000	2,500	600	8,100	} Av detta arvode anses 2,800 kr. motsvara tjänstgöringspenningar.
5 dito	25,000	12,500	3,000	40,500	
-----	-----	-----	-----	-----	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
Summa kronor	—	—	—	205,400	

Finansdepartementet.

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Orts-till-lägg	Summa	
1 statssekreterare, arvode	—	—	—	11,000	} Av detta arvode anses 3,000 kr. motsvara tjänstgöringspenningar.
1 expeditionschef, arvode	—	—	—	10,000	
1 kansliråd	5,000	2,500	600	8,100	} Av detta arvode anses 2,800 kr. motsvara tjänstgöringspenningar. } Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
3 dito	15,000	7,500	1,800	24,300	
Summa kronor	—	—	—	129,300	

Ecklesiastikdepartementet.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Orts-till-lägg	Summa	
1 statssekreterare, arvode	—	—	—	11,000	} Av detta arvode anses 3,000 kr. motsvara tjänstgöringspenningar.
1 expeditionschef, arvode	—	—	—	10,000	
<i>Kansliavdelningen:</i>	—	—	—	—	} Av detta arvode anses 2,800 kr. motsvara tjänstgöringspenningar.
Summa kronor	—	—	—	188,400	

Jordbruksdepartementet.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Orts-till-lägg	Summa	
1 statssekreterare, arvode	—	—	—	11,000	} Av detta arvode anses 3,000 kr. motsvara tjänstgöringspenningar.
1 expeditionschef, arvode	—	—	—	10,000	
1 kansliråd	5,000	2,500	600	8,100	} Av detta arvode anses 2,800 kr. motsvara tjänstgöringspenningar. } Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
2 dito	10,000	5,000	1,200	16,200	
Summa kronor	—	—	—	115,500	

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

dels och godkänna följande villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i de nya ordinarie staterna upptagna avlöningsförmåner, nämligen:

i fråga om ändrad tjänstgöringsskyldighet, förflyttning till annan tjänst, förening av tjänster m. m.:

i fråga om avlöningsförmånens uppbärande m. m.:

att tjänsteman, som förordnas till statssekreterare, kabinettssekreterare, expeditiionschef, chef för justitiedepartementets lagavdelning, ledamot å samma avdelning eller byråchef för lagärenden i civildepartementet, skall under tiden för förordnandet frånträda honom enligt stat tillkommande avlöning å den förut innehavda tjänsten, vilken avlöning efter omständigheterna kommer att uppbäras av den, som bestrider samma tjänst eller besparas statsverket;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattningshavare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men för den tid han eljest varit från tjänstgöring befriad, skola utgå till den, som förordnats att uppehålla befattningen;

i fråga om ålderstillägg:

i fråga om semester, skyldighet att avgå från tjänsten och pensionsrätt:

i fråga om särskilda föreskrifter för kvinnliga befattningshavare:

uppförda biträdesbefattningar.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 68 Ja och 113 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 79 Ja och 42 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 68 Ja och 113 Nej,
sammanräkningen visade 147 Ja och 155 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Andra omröstningen:

(enligt andra särskilda utskottets memorial nr 6, punkt 2.)

Den, som, i likhet med första kammaren, vill, att riksdagen må

dels godkänna följande ny ordinarie avlöningsstat för justitiedepartementet att tillämpas från och med år 1918:

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

Justitiedepartementet.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Orts-tilllägg	Summa	
<i>Kansliavdelningen:</i>					
1 statssekreterare och expeditionschef, arvode	—	—	—	11,000	} Av detta arvode anses 3,000 kr. motsvara tjänstgöringspenningar.
1 kansliråd	5,000	2,500	600	8,100	
1 dito	5,000	2,500	600	8,100	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
1 förste kanslisekreterare	3,600	1,800	400	5,800	
1 registrator	2,600	1,600	300	4,500	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr. och efter 10 år med ytterligare 500 kr.
1 andre kanslisekreterare	2,200	1,500	300	4,000	
1 dito, med tjänstgöring även å lagavdelningen	2,200	1,500	300	4,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr. och efter 15 år med än ytterligare 500 kr.
<i>Lagavdelningen:</i>					
1 chef för lagavdelningen, arvode	—	—	—	11,000	} Av detta arvode anses 3,000 kr. motsvara tjänstgöringspenningar.
1 ledamot å lagavdelningen, arvode	—	—	—	8,100	
Summa kronor	—	—	—	88,100	

Anm. Därest bostad med bränsle eller med bränsle och lyse anvisas åt förste vaktmästare eller vaktmästare, skall han av sin lön avstå för bostad med bränsle 250 kronor samt för bostad med bränsle och lyse 275 kronor, allt för år räknat. Åt njuets lyse, åligger befattningshavare att själv bekosta armatur och lampor.

dels ock höja det i riksstaten under andra huvudtiteln, justitiedepartementet, uppförda ordinarie anslaget till departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli från dess nuvarande belopp, 41,400 kronor, med 46,700 kronor till 88,100 kronor,
röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

dels godkända följande ny ordinarie avlöningsstat för justitiedepartementet att tillämpas från och med år 1918:

Justitiedepartementet.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Orts-till-lägg	Summa	
<i>Kansliavdelningen:</i>					
1 statssekreterare och expeditionschef, arvode	—	—	—	11,000	} Av detta arvode anses 3,000 kr. motsvara tjänstgöringspenningar.
1 kansliråd	5,000	2,500	600	8,100	
1 dito	5,000	2,500	600	8,100	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
1 förste kanslisekreterare	3,600	1,800	400	5,800	
1 registrator	2,600	1,600	300	4,500	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr. och efter 10 år med ytterligare 500 kr.
1 andre kanslisekreterare	2,200	1,500	300	4,000	
1 dito, med tjänstgöring även å lagavdelningen	2,200	1,500	300	4,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr. och efter 15 år med än ytterligare 500 kr.
<i>Lagavdelningen:</i>					
1 chef för lagavdelningen, arvode	—	—	—	10,000	} Av detta arvode anses 2,800 kr. motsvara tjänstgöringspenningar.
1 ledamot å lagavdelningen, arvode	—	—	—	8,100	
Summa kronor	—	—	—	87,100	

Anm. Därest bostad med bränsle eller med bränsle och lyse anvisas åt förste vaktmästare eller vaktmästare, skall han av sin lön avstå för bostad med bränsle 250 kronor samt för bostad med bränsle och lyse 275 kronor, allt för år räknat. Åt-njutes lyse, åligger befattningshavare att själv bekosta armatur och lampor.

dels ock höja det i riksstaten under andra huvudtiteln, justitiedepartementet, uppförda ordinarie anslaget till departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli från dess nuvarande belopp, 41,400 kronor, med 45,700 kronor till 87,100 kronor.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 103 Ja och 80 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kam-

maren samtidigt anställd, hade utfallit med 92 Ja och 27 Nej, *Gemensamma omröstningar.*
 vadan, då därtill lades andra kammarens
 röster eller 103 Ja och 80 Nej, *(Forts.)*
 sammanräkningen visade 195 Ja och 107 Nej,
 och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat
 i överensstämmelse med japropositionens innehåll.

Tredje omröstningen:

(enligt andra särskilda utskottets memorial nr 6, punkt 3).

Den, som, i likhet med första kammaren, vill, att riksdagen må godkänna följande villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i de nya ordinarie staterna upptagna avlöningsförmåner, nämligen:

i fråga om ändrad tjänstgöringsskyldighet, förflyttning till annan tjänst, förening av tjänster m. m.:

i fråga om avlöningsförmånens uppbärande m. m.:

i fråga om ålderstillägg:

att, därest förhöjning av lönen efter viss tids fortsatt innehavande av befattning i samma lönegrad är i staten medgiven, tidpunkten för -----

att befattningshavare, som utnämnts att från de nya staternas ikraftträdande eller från och med dag under år 1917 vara innehavare av ordinarie tjänst i statsdepartement, må för erhållande av löneförhöjning tillgodoräknas den tid, varunder han omedelbart före tillträdet till befattningen på grund av stadigvarande förordnande i departementet bestritt tjänst av motsvarande lönegrad med av riksdagen å extra stat anvisad avlöning, kansliråd alltså extra byråchefstjänst och kanslisekreterare, förste eller andre, extra kanslisekreterartjänst samt aktuarie extra ordinarie aktuariebefattning;

att befattningshavare, vilken utnämnts att från de nya staternas ikraftträdande vara innehavare av andre kanslisekreterarbefattning och under de åtta närmast före tillträdet till befattningen förflutna åren varit såsom amanuens anställd i departementet samt under de sista fem åren av nyssnämnda tid fullgjort tjänstgöring i lika eller nära lika omfattning, som under samma tid fordrats av ordinarie tjänsteman i första lönegraden, må för erhållande av löneförhöjning, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, tillgodoräknas viss del av den tid av fem år, som nyss angivits, dock att i särskilda undantagsfall hela denna tid må tillgodoräknas:

att, därest kvinnligt biträde, som befordras till ordinarie biträde i statsdepartement från tiden för de nya staternas ikraftträdande, omedelbart före nämnda ikraftträdande mot fast arvode utfört arbete av motsvarande eller jämförlig beskaffenhet i departement, biträdet må för åtnjutande av löneförhöjning räknas till godo nämnda tjänstgöring;

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande av löneförhöjning, redan uppnått den levnadsålder, vid vilken han enligt bestämmelserna i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension är skyldig att från tjänsten avgå, icke må tillträda samma förhöjning;

i fråga om semester, skyldighet att avgå från tjänsten och pensionsrätt:

i fråga om särskilda föreskrifter för kvinnliga befattningshavare:

uppförda biträdesbefattningar;
röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att godkänna följande villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i de nya ordinarie staterna upptagna avlöningsförmåner, nämligen:

i fråga om ändrad tjänstgöringsskyldighet, förflyttning till annan tjänst, förening av tjänster m. m.:

i fråga om avlöningsförmånens uppbärande m. m.:

i fråga om ålderstillägg:

att, därest förhöjning av lönen efter viss tids fortsatt innehavande av befattning i samma lönegrad är i staten medgiven, tidpunkten för

att befattningshavare, som utnämnts att från de nya staternas ikraftträdande eller från och med dag under år 1917 vara innehavare av ordinarie tjänst i statsdepartement, må för erhållande av löneförhöjning tillgodoräknas den tid, varunder han omedelbart före tillträdet till befattningen på grund av stadigvarande förordnande i departementet bestritt tjänst av motsvarande lönegrad med av riksdagen å extra stat anvisad avlöning, kansliråd alltså extra byråchefstjänst och kanslisekreterare, förste eller andre, extra kanslisekreterartjänst samt aktuarie extra ordinarie aktuariefattning;

att, därest kvinnligt biträde, som befordras till ordinarie biträde i statsdepartement från tiden för de nya staternas ikraftträdande, omedelbart före nämnda ikraftträdande mot fast arvode utfört arbete av motsvarande eller jämförlig beskaffenhet i departement, biträdet må för åtnjutande av löneförhöjning räknas till godo nämnda tjänstgöring;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande av löneförhöjning, redan uppnått den levnadsålder, vid vilken han enligt bestämmelserna i lagen angående civila tjänstiannehavares rätt till pension är skyldig att från tjänsten avgå, icke må tillträda samma förhöjning;

*Genomsamma
omröstningar.
(Forts.)*

i fråga om semester, skyldighet att avgå från tjänsten och pensionsrätt:

i fråga om särskilda föreskrifter för kvinnliga befattningshavare:

— — — — — uppförda biträdesbefattningar.

Sedan voteringsedderna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringsedderna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedernas öppnande och uppräknings- och befanns att omröstningen utfallit med 57 Ja och 124 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 98 Ja och 21 Nej vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller	57 Ja och 124 Nej,
sammanräkningen visade	155 Ja och 145 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med jappropositionens innehåll.

Fjärde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 206).

Den som i likhet med första kammaren vill

dels att Kungl. Maj:ts proposition nr 154 icke må av riksdagen bifallas;

dels att Kungl. Maj:ts proposition nr 158 icke må av riksdagen bifallas;

dels ock att riksdagen må besluta att på 1918 års stat under titel »utgifter för kapitalökning», till avsättning för beredande av tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén och marinen under år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 4,000,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat

dels icke bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 154;

dels ock icke bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 158.

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

Sedan voteringssedlarna blivt avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 75 Ja och 109 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivt av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 98 Ja och 27 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 75 Ja och 109 Nej,
sammanräkningen visade 173 Ja och 136 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivt av riksdagen fattat i överensstämmelse med japropositionens innehåll.

§ 3.

*Meddelande av
utrikesmi-
nistern.*

Herr talmannen gav härefter på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *L i n d m a n*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Det är icke så länge sedan, jag hade tillfälle att för riksdagens ledamöter vid ett hemligt sammanträde lämna en utförlig redogörelse för våra utrikespolitiska förhållanden och därmed sammanhängande spörsmål ifråga om vår tillförsel av livsfrönödenheter och råvaror för vår industri.

Innan riksdagen åtskiljes, har det emellertid synts regeringen angeläget lämna eder, mina herrar, ytterligare några meddelanden angående samma förhållanden. Det synes oss nämligen av vikt, att riksdagen och även folket äro fullt medvetna om den allvarliga situation, inför vilken vi stå. Svårigheterna må icke överdrivas, men de få ej heller underskattas.

Den sönderbrytning av tidigare erkänd folkrätt, vartill världskriget småningom lett, drabbar de neutrala staterna i vissa hänseenden nästan lika hårt som de krigförande. De mest karakteristiska dragen i den nuvarande situationen äro u-båtskriget och de engelska åtgärderna för att avskära all tillförsel till centralmakterna.

U-båtskriget har orsakat de neutrala stora förluster i fartyg, varor och även i människoliv. Om denna krigföring gjort det starkaste intrycket på den allmänna stämningen, så innebär åter den engelska blockadpolitiken, att tillförseln av sådana varor, vilkas import är för oss nödvändig, försvåras därhän, att för vår folkhushållning och vår industri måste framkallas de mest allvarliga bekymmer.

Emot de krigförandes åtgärder i såväl det ena som andra hänseendet hava vi tillsammans med de andra skandinaviska länderna inlagt bestämda protester. Men vi ha likafullt att räkna med nämnda åtgärder såsom föreliggande fakta.

• Visserligen har, sedan de senaste skärpningarna av sjökriget tvingat vår sjöfart västerut att nära nog avstanna, en uppgörelse träffats med England, varigenom vissa spannmålsfartyg och några

andra fartyg frigivits, men någon generell ordning för fartygens passage har ännu ej kunnat vinnas. Vi måste, om vi göra klokt, också räkna med att de krigförande komma att i än mindre grad än hittills taga hänsyn till de neutralas intressen och rättigheter, varav följer en ytterligare nedsatt varuimport. Tager man jämväl i betraktande den — jag skulle vilja kalla världsbrist på vissa varuslag, som nu torde vara för handen och som säkerligen icke kommer att upphöra omedelbart med krigets slut, måste jag betrakta utsikterna för vår folkhushållning och vårt näringsliv såsom verkligen mörka. Och jag tror ej, att jag överdriver, om jag säger, att, därest ett slut på kriget inom en nära framtid icke kommer till stånd, vi hava att räkna med en allvarlig brist på vissa viktigare varuslag.

Meddelande av
utrikesmi-
nistern.
(Forts.)

Även om vi vilja hoppas, att de krigförande länderna i betraktande av vår opartiska neutralitet ej skola bereda oss sådana svårigheter, som göra vår ställning outhärdlig, måste vi dock göra klart för oss, att vi utan tvivel komma att lida av kriget i högre grad, än vad som hittills varit fallet. Svårigheterna gälla, som jag förut nämnt, i första rummet tillförseln av livsförnödenheter, såsom spannmål, ris m. m., och av varor, avsedda för livsmedelsproduktionen. Beträffande spannmålstillförseln tillförsäkrar oss det sista avtalet, om spannmålen kan införas, innan de lastade fartygens laster hunnit taga skada, trygghet för vårt behov till nästa skörd, men därutöver behöva vi en ej obetydlig import för att säkerställa oss intill 1918 års skörd, detta så mycket mera som man redan nu kan med säkerhet utgå ifrån att vårt lands skörd innevarande år blir svag.

Men vanskligheterna äro ej mindre på det industriella området. För många av våra industrier, vilka äro beroende av tillförsel av råvaror utifrån, äro svårigheterna redan betydande, och flera av dem hava måst inskränka eller helt nedlägga sin drift. För andra komma utan tvivel driftinställelser att bliva nödvändiga inom ganska kort tid, därest importen fortfarande uteblir.

Det har synts regeringen angeläget att för riksdagen framlägga dessa förhållanden, på det att var och en må ställa klart för sig allvaret i läget på dessa områden, vilket kan kräva av samhällets alla medlemmar offer och umbäranden, vilka — därom är jag förvissad — dock skola av en var bäras i endräktig känsla av allas vår samhörighet.

Jag anser mig så mycket hellre kunna till eder rikta denna vädjan, som jag vet, att ifråga om vår utrikespolitik inom alla partier råder en fullständig enighet om det en gång fastställda programmens fullföljd, nämligen upprätthållande av landets självständighet och neutralitet.

Denna neutralitetspolitik ha vi att tacka bland annat för att vi hittills kunnat i väsentlig mån från de olika maktgrupperna förskaffa oss de nödvändiga varorna. Det är givet, att, ju längre kriget fortgår, desto svårare ha de krigförande att sätta sig in i en neutral makts läge. I en sådan situation gäller det förvisso att med klokhet och fasthet hävda sin neutrala ställning samt att så lägga

Meddelande av
utrikesmi-
nistern.
(Forts.)

sin politik, att man upprätthåller de av denna ställning betingade handelsförbindelserna åt såväl det ena som det andra hållet. Det är ej uteslutet, att vid fullföljandet av en sådan politik vi komma att erfarå ytterligare inskränkningar och svårigheter. Men därom äro vi ju alla ense: de uppoffringar, som erfordras för att vi skola undgå de svåra lidanden, som vårt indragande i världskriget skulle medföra, äro vi fast beslutna att underkasta oss. Riktlinjen för vår utrikespolitik måste alltså vara förutom hävdande av landets oberoende fullföljande såsom hitintills av en klar och opartisk neutralitet.

Vidare yttrade

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman, mina herrar! Det var med stor tillfredsställelse vi uti det av hans excellens utrikesministern lämnade meddelandet erforo, att vår regering även framdeles är beredd att hävda Sveriges självbestämmanderätt och Sveriges neutralitet, och härvidlag är jag övertygad, att regeringen har stöd hos allt Sveriges folk. Jag vågar påstå, att det parti inom denna kammare, som jag tillhör, fordrar av vår regering, att den allt fortfarande skall i första rummet värna Sveriges självständighet och i allt iakttaga en fullt opartisk neutralitet samt fortfarande med all kraft söka skapa de bästa förutsättningar för att säkerställa våra levnadsbehov, och jag är viss om, att jag talar å hela det partis vägnar, som jag tillhör, om jag tillägger, att så länge regeringen vill bedriva en dylik utrikespolitik, kan den också vara förvissad om ett kraftigt stöd härutinnan av hela högern inom riksdagens andra kammare.

Herr Branting: Att upprätthålla vårt lands självständighet i en klar och opartisk neutralitet har herr utrikesministern angivit som regeringens riktlinje i utrikespolitiskt avseende. Oavsett alla starka skiljaktigheter i våra inre frågor vet jag mig framföra en enstämmig mening hos det parti, vars talan jag har äran föra, att i det stycket ansluta vi oss alla helt till den politik regeringen nu ånyo tillkännagivit.

Herr Edén: Herr talman! De meddelanden, som herr utrikesministern lämnat, ge ett starkt intryck av de allvarliga svårigheter, som vår folkhushållning har att motse. Jag uttrycker emellertid den förvissningen, att regeringen gör allt vad den förmår för att lätta dessa svårigheter, och jag uttalar å det liberala partiets vägnar partiets fullständiga anslutning till de grundsatser, som regeringen angivit för dessa strävanden, nämligen hävdande av landets oberoende och en klar och opartisk neutralitet.

Herr Lindhagen: Utrikesministern har i sin kommuniké väsentligen betonat, att vi böra iakttaga en opartisk neutralitet samt därigenom också bereda oss de oundgängliga möjligheterna för att

utifrån förse landet med livsmedel och andra förnödenheter för individuell förbrukning och näringarnas behov.

I denna erinran läser väl opinionen i landet vara enhällig, och jag får efter uppdrag av den socialdemokratiska vänstergruppen uttala, att detta också är dess åsikt trots de djupgående meningsbrytningarna i övrigt rörande de nyorienteringar i vårt konstitutionella och ekonomiska liv, som äro en ovillkorlig förutsättning för att svenska folket skall bibringas en verklig förnimmelse av allas samhörighet.

I detta sammanhang vilja vi ånyo betona, att det gives även en annan uppgift för vår utrikespolitik, som icke beröres i kommunikén, men också är av synnerlig vikt, nämligen arbetet för skapandet av en varaktig fred, byggd på en förnuftig världsordning.

Till sist tillåter jag mig uttala vår tillfredsställelse, att behandlingen av dylika spörsmål omsider sker inför offentligheten och ej vid något hemligt sammanträde.

§ 4.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 40, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandling av utskottets utlåtande nr 35, angående Kungl. Maj:ts proposition, nr 286, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av kredit för bedrivande av statens verksamhet i fråga om meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara jämte en i ämnet väckt motion begärdes ordet av

Ang. kredit för statens verksamhet rörande sjöförsäkring mot krigsfara.

Herr Rydén i Malmö, som yttrade: Herr talman! Jag avstår från att framställa yrkande om odelat bifall till motionen och vill endast uttrycka den förhoppningen, att krigsförsäkringskommissionen i statsutskottets förslag icke måtte se en anledning att beträffande de medel, som kommissionen i övrigt har till sitt förfogande, undandraga sig tillämpningen av föreskrifterna i den kungl. kungörelse, om vilken jag förut motionerat, att den skulle tillämpas för kommissionen.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 6.

Härefter föredrogs vart för sig bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 7 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension;

nr 71, angående instruktion för nästa riksdags bankoutskott; och
nr 72, med förslag angående arvoden till de vid innevarande riksdag hos kamrarna, de ständiga och tillfälliga utskotten samt riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktmästare.

Vad utskottet i nämnda utlåtande och memorial hemställt bifölls av kammaren.

§ 7.

Ang. förstatligande av de enskilda järnvägarna m. m.

Vidare föredrogs första kammarens protokollsutdrag, nr 760, innefattande delgivning av nämnda kammarens beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förstatligande av de enskilda järnvägarna; och yttrade därvid

Herr von Sneider n: Herr talman! Tredje tillfälliga utskottet, som behandlade ärendet, då det förelåg i denna kammare, och i vilket utskott även motionärerna äro medlemmar, har redan varit i tillfälle att behandla detta protokollsutdrag. Utskottet har därvid kommit till det resultatet att enhälligt hemställa till kammaren att icke biträda första kammarens beslut; och får jag yrka att kammaren måtte besluta i överensstämmelse härmed.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll det av herr von Sneider n sålunda framställda yrkandet.

§ 8.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts i vissa punkter under fjärde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar jämte i samband därmed väckta motioner.

Ang. anslaget till generalitetsstaten.

Efter föredragning av *punkten 1:o*), angående anslaget till generalitetsstaten, yttrade:

Herr Höglund i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Jag tillåter mig yrka rent avslag på denna punkt och vill därmed markera den socialdemokratiska vänsterns ställning till samtliga de anslagsyrkanden åt militarismen, som här föreligga, tillstyrkta av statsutskottet i dess utåtanden n:ris 202—205. Jag gör detta redan nu för att bespara kammaren tid, i stället för att framställa avslagsyrkanden på varje särskild punkt.

Herr E. A. Nilsson i Örebro: Herr talman! Jag ber att i all korthet få yrka bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt.

Ang. anslaget till generalitetsstaten.

(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare på avslag därå; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 2:o)—11:o).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 12:o) och 13:o).

Lades till handlingarna.

§ 9.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget utlåtande, nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts i vissa punkter under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar jämte i samband därmed väckt motion m. m.

Punkterna 1:o)—3:o).

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Sedan *punkten 4:o)* angående anslag för uppförande av en torpedförrådsbyggnad vid flottans station i Stockholm nu föredragits, yttrade

Ang. torpedförrådsbyggnad vid flottans station i Stockholm.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna, har jag jämte tre andra av utskottets ledamöter icke kunnat biträda utskottets hemställan. Vi ha ansett, icke att detta torpedförråd vore obehöfligt, men att det icke vore lämpligt att bygga det, innan det ännu blivit bestämt, om det skall bliva en ny flottstation, eller om denna skall bibehållas på sin gamla plats. Vi ha ansett att frågans avgörande kunnat anstå till dess.

Då nu i alla fall, herr talman, riksdagen framskridit så långt, som den har, och då vi icke genom ett bifall till vår framställning vilja förorsaka, att det blir en ny gemensam votering, skall jag icke framställa något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Vid föredragning härför av *punkten 5:o)*, angående anslaget till flottans krigsberedskap och övningar, begärdes ordet av

Ang. flottans krigsberedskap och övningar.

Andra kammarens protokoll 1917. Nr 82.

Ang. flottans
krigsberedskap
och övningar.
(Forts.)

Herr Eriksson i Grängesberg, som anförde: Herr talman! Även vid denna punkt ha jag och samma utskottsledamöter som i föregående punkt funnit oss icke kunna biträda utskottets hemställan. Vi ha icke kunnat vara med om att höja anslaget till flottans övningar utöver vad 1914 års härordningsplan innehöll. Då vi emellertid ha föga utsikt att vinna i en gemensam votering, skall jag, av samma skäl som i förra punkten, icke framställa något yrkande, utan ha vi endast velat reservera oss mot konsekvenserna av den höjning, som här skett.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 6:o)—12:o).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13:o).

Lades till handlingarna.

§ 10.

Föredrogos vart för sig utskottets utlåtanden:

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet under år 1916 i fråga om lantförsvaret m. m.; och

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet under år 1916 i fråga om sjöförsvaret m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.

Vidare förekom till behandling lagutskottets memorial, nr 70, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtande, nr 64, i anledning av ej mindre fyra Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen dels med förslag till lag om allmän tjänsteplikt, dels angående tillämpning av allmän tjänsteplikt med avseende å visst ändamål, dels med förslag till lag angående arbetsnämnder och dels med förslag till lag om inskränkande eller nedläggande av skogsarbete eller industriell drift under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden än även fyra med anledning av förstnämnda proposition samt tre med anledning av samma proposition och propositionen med förslag till lag angående arbetsnämnder väckta motioner.

I ändamål att sammanjämka de skiljaktiga beslut, i vilka kamrarna stannat vid behandlingen av lagutskottets utlåtande, nr 64,

i anledning av ej mindre fyra Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen dels med förslag till lag om allmän tjänsteplikt, dels angående tillämpning av allmän tjänsteplikt med avseende å visst ändamål, dels med förslag till lag angående arbetsnämnder och dels med förslag till lag om inskränkande eller nedläggande av skogsarbete eller industriell drift under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden än även fyra med anledning av försträmnda proposition samt tre med anledning av samma proposition och propositionen med förslag till lag angående arbetsnämnder väckta motioner hemställde utskottet i förevarande memorial, att kamrarna, med frånträdande av förut fattade beslut beträffande vissa delar av det utav utskottet i utlåtandet nr 64 framlagda förslaget till lag angående allmän tjänsteplikt för kronans räkning i vissa fall samt med godkännande i fråga om 2 § och 11 § 2 mom. av uti memorialet nr 70 intagen motivering, måtte antaga följande lydelse av nedanstående paragrafer:

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)*

1 §.

Med hänsyn till nu rådande utomordentliga, av krig föranledda förhållanden är envar inom riket bosatt man eller kvinna, som fyllt femton men ej sextio år, med de undantag, varom i 2 § stadgas, skyldig att, när Konungen därom förordnat, mot ersättning utföra arbete (tjänstepliktig) vid företag, som av kronan bedrivs för att tillgodose behovet av bränsle.

Tjänsteplikt, som nu är sagd, må tagas i anspråk allenast om och i den mån behovet av bränsle finnes icke kunna utan oskälig kostnad betryggande tillgodoses genom frivilligt tillhandahållande.

2 §.

Från tjänsteplikt äro, i den mån Konungen ej annorlunda förordnar, undantagna

a) ämbets- och tjänstemän på ordinarie eller extra beställning hos staten, landsting eller kommun;

b) krigsmän och personer, som eljest innehava sådan anställning eller förrätta sådan tjänstgöring, som avses i 6 § i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914; samt

c) fast anställd personal vid järnvägar och andra kommunikationsinrättningar, som äro upplättna för allmän trafik, samt vid staten, landsting eller kommun tillhöriga verk och inrättningar, i den mån sådan personal ej faller under a).

Värnpliktig vid infanteriet, som under år 1917 skall undergå repetitionsövning, må ej före övningen uttagas till allmän tjänsteplikt, med mindre Konungen därom förordnat. Har efter dylikt förordnande värnpliktig, som ovan sägs, fullgjort allmän tjänsteplikt, äge han för den tid, han sålunda tjänstgjort, tillgodoräkna sig fullgjord tjänsteplikt såsom under år 1917 fullgjord repetitionsövning.

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

5 §.

Kommunal arbetsnämnd skall bestå av det antal ledamöter, som av Konungens befallningshavande bestämmes, dock minst tre, av vilka en ledamot, tillika ordförande, utses av Konungens befallningshavande samt övriga ledamöter väljas i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, på allmän rådstuga samt å landet av kommunalfullmäktige eller, där sådana icke finnas, å kommunalstämma.

Vid valet av ledamöter i kommunal arbetsnämnd skall iakttagas, att såväl den för nämnden erforderliga, inom och utom kommunalförvaltningen tillgängliga sakkunskapen på olika områden som de särskilda av nämndens verksamhet berörda intressena utan ensidighet beaktas.

För ledamöterna utses suppleanter.

Vid val å allmän rådstuga eller kommunalstämma äge varje röstande en röst.

6 §.

I länsarbetsnämnd, så ock i kommunal arbetsnämnd, som består av mer än tre ledamöter, bör minst en ledamot vara kvinna. Angående villkoren i övrigt för att kunna vara ledamot i kommunal arbetsnämnd eller länsarbetsnämnd samt om rätt att avsäga sig uppdraget skall i tillämpliga delar gälla vad i förordningen om kommunalstyrelse i stad eller i förordningen om kommunalstyrelse å landet eller i förordningen om landsting är stadgat; dock att kvinna må tillgodonjuta den henne medgivna särskilda avsägelserätt, allenast då hon är gift.

Nämnd, äge att i erforderlig utsträckning antaga tjänstemän och biträden samt tillkalla sakkunniga personer, dock utan rätt för dessa att deltaga i beslut.

11 §.

Mom. 1. Konungen äge, där det finnes påkallat, till efterrättelse antingen under viss tid eller tillsvidare eller i visst fall, föreskriva, i vad mån tjänstepliktiga, sysselsatta inom viss näring eller visst yrke, skola vara fritagna från kallelse.

Mom. 2. Vid meddelande av kallelse skall tillses, att personer, vilka av allmänna medel erhålla understöd, för vars åtnjutande arbetslöshet uppställts såsom villkor, så ock värnpliktiga, om vilka förordnande enligt 2 § sista stycket meddelats, såvitt möjligt tagas i anspråk.

Därjämte bör hänsyn tagas

a) till den tjänstepliktiges föregående verksamhet, arbetsförmåga, levnadsålder, hälsotillstånd, familjeförhållanden och hemort,

b) därtill att för arbetet erhålles den arbetskraft, som arbetsföreståndaren för ändamålet finner bäst,

c) därtill att jordbruket icke berövas för livsmedelsproduktionen nödig arbetskraft,

d) därtill att arbetskraft, som sysselsättes vid frivilligt åtagen bränsleanskaffning, ej tages i anspråk i sådan omfattning, att nämnda anskaffning därigenom äventyras, ävensom

e) därtill, att i den mån så ske kan, lämplig avlösning beredes de tjänstepliktiga samt att därvid frivilligt arbete i enskild arbetsgivarers tjänst med bränsleanskaffning, vartill denne genom avtal med statsmyndighet förbundet sig, tillgodoräknas i lika mån som fulljord tjänsteplikt.

Mom. 3. Länsarbetsnämnderna skola övervaka de tjänstepliktigas uttagande och åligger det kommunal arbetsnämnd att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som, utöver stadgandena i denna lag och av Konungen i ämnet givna bestämmelser, må av riksarbetsnämnden eller länsarbetsnämnd, i den ordning Konungen bestämmer, varda meddelade till ledning i ifrågavarande avseende.

15 §.

Över kommunal arbetsnämnds beslut rörande inkallande eller entledigande av tjänstepliktig må besvär anföras hos länsarbetsnämnden,

av tjänstepliktig eller arbetsgivare, som förmenar, att tillräcklig hänsyn icke tagits till stadgandet i 11 § mom. 2 a), b), c), d) eller e),

samt av arbetsföreståndare, som anser föreskriften i 11 § mom. 2 b) icke vara behörigen iakttagen;

dock skall kallelse lända till efterrättelse intill dess länsarbetsnämnden annorlunda förordnat.

Över länsarbetsnämnds beslut i fråga, som nu är sagd, må klagan ej föras.

18 §.

För det arbete, varom fråga är, skola de avlöningsförmåner och övriga arbetsvillkor, som enligt vid tiden närmast före kallelsen gällande avtal, bestämmelser eller bruk voro i orten allmänt gängse för arbete av samma slag, tillämpas i den mån ej föreskrifterna i 19—22 §§ till annat föranlåda.

Där tjänstepliktens fullgörande är för någon förenat med särskild olägenhet eller kostnad, såsom vistelse utom hemorten, oförvålad minskning i arbetsförtjänst eller dylikt, äge riksarbetsnämnden förordna om gottgörelse med belopp, som efter omständigheterna i varje särskilt fall eller art av fall finnes skäligt.

25 §.

Tjänstepliktig, som i avsikt att undandraga sig arbete, vartill han kallats jämlikt denna lag, olovligen avviker från den arbetsplats, som är för honom bestämd, eller, då det på grund av kallelse eller anmaning eller efter tilländalupen fritid åligger honom att iakttaga inställelse, sådant underlåter, dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

Underlåter tjänstepliktig i andra fall än i första stycket sägs uppsåtligen för egen fördel eller för att annan gynna eller skada eller eljest till kränkning av allmän eller enskild rätt eller säkerhet att behörigen fullgöra sin tjänsteplikt, varde dömd till böter eller fängelse i högst två månader.

Visar tjänstepliktig grov vårdslöshet eller försummelse vid tjänstepliktens utövande, dömes till böter.

Innefattar förbrytelse, som i andra eller tredje stycket sägs, tillika annat uppsåtligt brott eller sådant vållande, varå straff efter allmän lag följa bör, gånge som i 4 kap. 2 § allmänna strafflagen stadgas.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Petrén*, *Persson* i Norrköping, *Borg* och *Lindqvist* i Kosta, vilka ansett, att utskottet bort i sitt sammanjämningsförslag hemställa, att beträffande 18 § kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut, måtte antaga denna paragraf med följande lydelse:

18 §.

För det arbete, varom fråga är, skola de avlöningsförmåner och övriga arbetsvillkor, som enligt vid tiden närmast före kallelsen gällande avtal, bestämmelser eller bruk voro i orten allmänt gängse för arbete av samma slag, tillämpas i den mån ej föreskrifterna i 19—22 §§ till annat föranleda.

Där tjänstepliktens fullgörande är för någon förenat med särskild olägenhet eller kostnad, såsom vistelse utom hemorten, oförvållad minskning i arbetsförtjänst eller dylikt, skall riksarbetsnämnden förordna om full gottgörelse härför med belopp, som fastställes efter omständigheterna i varje särskilt fall eller slag av fall.

Utskottets hemställan föredrogs varefter ordet begärdes av

Herr *Lindhagen*, som yttrade: Ja, herr talman, jag skall bli mycket kort. I detta ärende har jag inom lagutskottet avgivit en reservation, som utmynnar i att ifrågavarande lagförslag borde i sin helhet förfalla, och de skäl, som legat till grund för denna min uppfattning, finnas återgivna i reservationen och blevo under debatten här vidare utvecklade av talare från den socialdemokratiska vänstergruppens sida.

Jag ber med stöd av denna vår uppfattning få förklara, att den ifrågavarande sammanjämnningen givetvis icke heller kan godtagas av oss.

På dessa grunder skall jag be att få yrka avslag på föreliggande sammanjämningsförslag, på samma gång som jag ber att få hänvisa till det skrivelseförslag, som är angivet i min reservation, men som icke blev föremål för något kammarens beslut.

Vidare anförde

Herr P e r s s o n i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Den sammanjämkning, som här föreligger från lagutskottet, är för denna kammars vidkommande ingalunda tillfredsställande med hänsyn till det beslut kammaren fattade vid lagens föregaende behandling. Andra kammaren beslöt ju, såsom förutsättning för att tjänstepliktlagen skulle komma till stånd, att diverse åtgärder först skulle vidtagas för att på annat sätt söka fylla det bränslebehov, som förelåg. Av dessa förutsättningar innehåller sammanjämningsförslaget blott en enda, nämligen att tjänsteplikten skall tagas i anspråk allenast, om och i den mån behovet av bränsle finnes icke kunna utan oskäligen kostnad betryggande tillgodoses genom frivilligt tillhandahållande, under det att de båda andra förutsättningarna, nämligen tagande i beslag av diverse i andra kammars beslut omfördälda vedpartier o. s. v., icke blivit av lagutskottet vid sammanjämkningen beaktade.

Aven i åtskilliga andra punkter har man orsak att icke känna sig nöjd med det resultat, vartill utskottet kommit i sitt sammanjämningsförslag. Jag och mina partikamrater i utskottet hava dock nöjt oss med att avgiva reservation på en enda punkt, men denna är för arbetareklassen, för de arbetare, som skulle uttagas till tjänsteplikten, av så mycket mera viktig beskaffenhet.

Vi anse, att den nödvändiga förutsättningen för uttagande till allmän tjänsteplikt är, att de arbetare, som uttagas, under denna tjänstgöring ovillkorligen bliva garanterade de arbetslöner, den arbetsinkomst, som de haft i sitt förutvarande, ordinarie arbete, från vilket de utkallats. Och det skall aldrig någonsin lyckas att få arbetarklassen eller dess representation med på en lag om allmän tjänsteplikt under nuvarande eller liknande förhållanden, om icke lagen fyller denna nödvändiga förutsättning och garanti för att man skall gå med på densamma. De arbetslöner, som de svenska arbetarna ha, ha de måst, ofta under svåra strider och med oerhörda uppoffringar, tillkämpa sig under ett oupphörligt motstånd, de äro icke dem givna på grund av några som helst privilegier eller på grund av något som helst stöd av samhällsmakterna eller från några samhällsklasser, utan de äro tillkämpade av arbetarna själva, och för övrigt äro de fastställda genom frivillig överenskommelse mellan arbetsgivarna och arbetarna. Alltså äro icke dessa löner på något sätt oskäligen eller tillkomna på gunst och nåd, utan de äro sådana, som arbetarna själva tillkämpat sig dem och som erkänts ha varit skäligt. I dessa tider äro dessa arbetslöner så små, att det är absolut oundgängligt att bibehålla dem för att fylla de allra nödortfästaste behoven för arbetarna och deras familjer, för att de må kunna existera och föra en tillvaro, som gör livet dragligt. Det ligger därför i sakens natur, att det är alldeles omöjligt att kunna nedsätta dessa arbetslöner, utan att de måste ovillkorligen vidhållas, när arbetarna skola utföra sitt arbete. Denna fordran är så naturlig och billig och ofrånkomlig, att den torde nödvändigtvis av envar inses, och därför är det enligt min mening orimligt att begära, att man skall här gå fram med en tvångslag, som innebär, att arbetarna skola utkommenderas i ar-

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

bete enligt tvångsbestämmelser och straffbestämmelser, som därav följa, det är orimligt, säger jag, att begära detta, med mindre än man absolut får denna garanti, att lönerna skola bibehållas.

Här har talats om att det skulle vara svårigheter vid tillämpningen av en sådan bestämmelse, som garanterar dem en sådan lön. Dessa svårigheter äro emellertid ringa gent emot de svårigheter, som uppstå, därest man icke lämnar arbetarna de löner de haft. I praktiken kan det naturligtvis icke vara annan avsikt än att arbetslönerna åt arbetsklassen skola bestämmas sådana de äro på arbetsplatsen. Men i de talrika fall, som kunna tänkas inträffa, då arbetare blivit utkallade, som på grund av ovana vid arbetet eller eljest icke kunna med dessa arbetspris komma upp till de löner, som de förut haft i sin tjänst genom frivillig överenskommelse med arbetsgivarna, då måste på något sätt ersättning givas för den oförevallade minskningen i arbetsförtjänsten, likaväl som det måste beredas dem ersättning för de förluster, som de komma att göra i de fall, då de utkallas till arbete utom hemorten och sålunda få försörja sina familjer på två håll och betala mat och hyra på två håll, varigenom omkostnaderna för att kunna leva fördubblas. Och det är alltigenom brukligt inom industrien, att därvid lämnas extra ersättning.

Men i det lagförslag, som här föreligger, bjudes icke någon som helst garanti för att dessa enkla krav, dessa nödvändiga krav skola fyllas. I det stycke, som utskottet tillagt i 18 §, heter det: »— — — äge riksradsnämnden förordna om gottgörelse med belopp, som efter omständigheterna i varje särskilt fall eller art av fall finnes skäligt.» Denna bestämmelse skall emellertid fortfarande tillämpas enligt de efterföljande paragraferna 19, 20 och 21, vadan bestämmelsen ur den synpunkten icke bjuder någon garanti i här förevarande avseende. »Riksradsnämnden äge fatta beslut» — ja, det innebär ju till äventyrs, att den kan avslå en framställning om ökad ersättning, då det ju ligger i sakens natur, att denna nämnd måste äga upptaga sådana frågor till behandling. Någon som helst garanti för att de komma att lösas på ett sätt, som tryggar arbetslönerna och arbetarna, finnes absolut icke och finnes desto mindre, som det här användes uttrycket »finnes skäligt», varigenom man velat så att säga på förhand utpeka, att det icke är fråga om den lön, som arbetarna haft förut, utan den, som riksradschefen anser skälig, och det vet man ju ej, huru mycket det kommer att bli.

Man har ej vid detta allvarliga tillfälle från utskottsmajoritetens eller från första kammarmajoritetens sida ens velat gå med på en så rimlig begäran, som man borde inse vara ofrånkomlig från arbetarnas sida och från arbetarnas representations sida. Det är oss därför, herr talman, alldeles omöjligt att i detta fall bifalla det förslag som föreligger. Vi kunna det icke, det tjänar icke något till, att vi bifalla det, ty hela arbetarvärlden skulle komma att säga ett absolut rungande nej, och man vet ej, var det skulle sluta. Vi kunna därför icke annat än yrka avslag på sammanjämkningsen, vi kunna icke bifalla lagen, med mindre än att vi få den garanti, som angives i vår reservation angående sista stycket av § 18.

På grund av dessa skäl nödgas jag, herr talman, att yrka avslag på sammanjämningsförslaget.

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
n. n.
(Forts.)

I detta yttrande instämde herrar *Lindqvist* i Kosta, *Ingvarsson*, *Hansson* i Sölvesborg, *Sjögren*, *Kropp*, *Holmström*, *Lovén*, *Bäcklund*, *Nordström*, *Uddenberg*, *Norin*, *Svensson* i Skönsberg, *Sävström*, *Zander*, *Hagman*, *O. Nilsson* i Örebro, *Juhlin*, *Olsson* i Rödningsberg, *Törnkvist* och *Leksell*.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Carlson*: Herr talman, mina herrar! Här har jag i kammaren förut angivit skälen, varför jag anser, att en tjänstepliktslag kan vara av behovet påkallad och därför inte utan stora olägenheter kan undvaras. Jag har för min del inte ännu ansett, att alla utvägar äro uttömda, för att kamrarna skulle kunna vinna ett samstämmigt beslut. Jag har därför i första kammaren helt nyss hemställt om en återremiss av sammanjämningsförslaget och kommer nu att här i kammaren också vädja till ett liknande beslut beträffande denna kammare. Och jag hoppas, att herr *Persson* vill stödja detta, då här ju allenast är fråga om att söka nå ett och samma mål och då han ju alltid har tillfälle att fortfarande göra sin syn på saken gällande.

Jag kan i detta sammanhang kanske nämna, att, när organisationen av bränslekommissionen hade vidtagits och detta förslag framlades på riksdagens bord, så var planen att redan från början i större utsträckning tillgripa tjänstepliktslagen. Man planerade det i den tron, att det antagligen skulle eljest möta desorganisation på arbetsmarknaden, och att svårigheter skulle kunna uppstå.

Jag har vid ett föregående tillfälle här framhållit, att det mottagande, som lagförslaget rönt utom riksdagen och i riksdagen, har måst ändra icke så litet av min och bränslekommissionens syn på användbarheten av lagen. På grund härav har man också nu fullkomligt omplanerat arbetet, och det på det sättet, att frivillighetens väg skulle i den största möjliga utsträckning nu omedelbart anlitas. Det har redan förut gjorts, men mera i avvaktan på denna lag. Det planerades således som om allt arbete skulle utföras på frivillighetens väg, och man har sålunda också beslutat viss avlöning, som skulle underlätta framkomsten på den vägen. Men jag ber att få framhålla, att man måste räkna med möjligheten — och det har, tror jag, erfarenheten nu visat — möjligheten att på en och annan ort det kan uppstå sådana svårigheter att få arbetskraft, att bränslekommissionen inte utan en stark desorganisation av det hela skulle kunna fullgöra sitt verk. Det är ju så ofantligt stora kvantiteter det gäller att anskaffa, det är en så stor arbetskraft, som det är nödvändigt att där anlita, att man har måst planera denna bränsleanskaffning så metodiskt, att man inte tar bränsle på andra håll, än där man är närmast till den plats, där bränslet skall användas. Kommunikationerna skulle ju helt enkelt icke kunna bära transporten av bränsle, försävt man icke härvidlag planerade fullt metodiskt. Det kan sålunda i allmänhet icke gå för sig att t. ex. fabriker i Norrköping

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

eller norra Östergötland använda bränsle, som kommer från Småland, utan att i och med detsamma hela järnvägsnätet i de trakterna överanstränges och det därigenom kommer att förorsakas stora svårigheter för att tillgodose de allra legitimaste behoven i andra delar av landet. Det gör, att enligt min mening och regeringens mening det är en synnerligen stor angelägenhet att man har möjlighet att genom en lag som denna få en tillgång på arbetskraft på platser, där den eljest skulle svika på frivillighetens väg.

Jag slutar därför nu här med en vädjan av samma art som i första kammaren, att kammaren ville låta lagutskottet ånyo taga under övervägande möjligheten att komma till en sammanjämkning på den enda punkt, varom ännu strid står.

Herr H a m i l t o n: Herr talman! Det föreliggande lagförslaget innebär ju ett medgivande för myndigheterna att expropriera den mänskliga arbetskraften och således även att fastställa ett maximipris för denna arbetskraft. Den som liksom jag söker att i det längsta värna om individens frihet och anser, att densamma bör inskränkas endast i den mån, som det är nödvändigt för att skydda andras frihet och även då så oundgängligen är av nöden för samhällets väl, kan ej finna annat, än att denna lag är oantaglig, även om lagutskottet gått in på herr Sven Perssons yrkanden. Jag har sedan lördagsnatten då frågan förelåg till behandling ännu mer styrkts i den uppfattningen, att lagen icke är av nöden för att säkerställa behovet av bränsle i vårt land. Jag trodde det då, och jag tror det ännu i dag, att detta kan ske på frivillighetens väg, och jag har fått min uppfattning härutinnan bestyrkt i viss mån av herr finansministerns nyss gjorda uttalande.

Nu har yrkats återremiss. Från min ståndpunkt tjänar en återremiss ingenting till, ty jag står orubbligt på avslag. Men jag vill likväl fråga: kan det vara lämpligt att nu, sedan riksdagen för länge sedan bort vara slut, fördröja dess arbeten några dagar för att söka en sammanjämkning, som säkerligen icke kommer att tjäna något till? Om det skulle visa sig längre fram, att det är alldeles nödvändigt att få en tvångslagstiftning som den här ifrågasatta — något som jag icke tror och något som jag hoppas aldrig måtte bli fallet — då är det lika lätt för regeringen att sammankalla riksdagen på några dagar för att pröva frågan — ty om jag ej är illa underrättad, kommer riksdagen icke att åtskiljas, utan förpuppas. Det är vida mer praktiskt, om regeringen hyser farhågor för att icke kunna tillfredsställa bränslebehovet i landet, att gå fram denna väg än att föreslå att nu återremittera ärendet, då regeringen framdeles kan ha vunnit en större erfarenhet och kanske då finner lagen fullständigt obehövligen.

Jag ber, herr talman, att få yrka rent avslag på lagen.

Med herr Hamilton förenade sig herrar *Olsson* i Rämsta, *Andersson* i Milsmaden och *Persson* i Tofta.

Herr Branting: Herr talman! Det är alldeles naturligt, att de, som från början voro principiella motståndare till lagen, även skola yrka avslag på sammanjämningsförslaget, och likaledes är det naturligt, att detta förslag i den form, som det fått genom lagutskottets beslut, är oantagligt ur arbetarsynpunkt. Därom tror jag icke, att det råder delade meningar i vart parti, och herr Sven Persson gav åt dessa meningar ett starkt och fylligt uttryck. Jag tror sålunda, att om saken skall ligga på det sätt, som den gör i detta ögonblick, är lagens fall alldeles givet. Men för dem, som i likhet med mig anse, att det i alla fall bör stå klart, hos vilka *ansvaret* ligger för denna lags fall, äro verkligen förhållandena för ögonblicket en smula tilltrasslade, och jag skulle bra gärna önska, att det kunde beredas tillfälle att få full klarhet om, vad som omöjliggjort lagens antagande.

Om dess behövlighet eller icke skall jag naturligtvis ej nu ingå på någon diskussion — jag hoppas, att den måtte bli obehövlig. Jag har hela tiden sett den endast såsom ett samhällets yttersta nödvärn att tillgripa i fall det skulle visa sig, att detta behov av bränsle, som är trängande nödvändigt, icke kan fyllas såsom vanligt på frivillighetens väg. Men det är ett ansvar att förvägra samhället en sådan rätt till att i sista hand anlita tvånget, ifall icke de vanliga vägarna räcka till, och det ansvaret har jag för min del icke velat vara med om att taga.

Nu håller det på att gå sönder på olika meningar beträffande hur långt i tillmötesgående mot arbetarnas alldeles obestriddiga och fullt berättigade krav, som man skall gå. Ifrån vissa sidor, starkt företrädda inom lagutskottet, har det gjorts gällande, att man icke kunde gå in på de krav, som uppställts på arbetarhall, särskilt beträffande 18 §, som rör garanti för lönerna. Om det är på den saken lagen skall falla, må det då synas fullt tydligt och klart, och må ansvaret vila på dem, som visat sig omedgörliga, som gjort, att lagen icke kommit till stånd, därför att de icke velat garantera, att de arbetare, som skulle bli utkallade, icke skulle få sin ekonomi försämrad genom denna samhällstjänst, som de utförde. Detta har krävts av våra representanter i lagutskottet såsom en oefftergivlig minimifordran.

Nu har herr finansministern upplyst, att han för sin del i första kammaren uttalat en önskan om att återremiss måtte komma till stånd, för att man inom lagutskottet ånyo skulle kunna pröva denna sak. För min del må jag säga, att det ligger så stor vikt på att det blir full klarhet om, var ansvaret för ett eventuellt fällande av lagen ligger, att jag icke kan annat än instämma i den meningen, att här borde genom en återremiss beredas tillfälle för lagutskottet att än en gång behandla frågan för utrönande av, huruvida man icke skulle kunna visa mot arbetarna det tillmötesgående, som ligger i uppfyllande av deras krav på garanti för de löner, under vilka de skulle arbeta i tjänsteplikten. Därför tillåter jag mig yrka återremiss. Jag förstår mycket väl de svårigheter, som resa sig i riksdagens sista timme mot detta förslag, men det kan dock ske ett sam-

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

mantråde av lagutskottet alldeles omedelbart sedan detta plenum slutat, och det behövde icke taga lång tid att få klargjort, huruvida man på högerhåll *vill* eller *icke vill* ha den här lagen, om man kan få den på villkor, att därigenom tillgodoses arbetarnas berättigade minimikrav. Om man icke vill medverka härtill, har man övertagit ansvaret för, att kanhända samhället står i nödläge och icke kan tillgodose det behov av arbetskraft, som kan behövas för bränsleanskaffning. Om det då blir synnerligen svåra förhållanden, varunder den allmänna förbittringen kommer att vända sig mot dem, som icke velat vara med om att ge en sådan garanti åt samhället, då må det också stå fullt klart för alla, varpå de försök, som gjorts, strandat: de ha strandat *icke* därpå, att arbetarna vägrade sin medverkan till gemensamt samhälleligt arbete, utan de ha strandat därpå, att man ifrån högerhåll icke ville vara med om att betrygga åt arbetarne de billiga och rimliga villkor beträffande lönerna, som här blivit förordade i det av våra reservanter i lagutskottet gjorda yrkandet.

Herr talman! Jag yrkar därför återremiss, som saken nu ligger.

Herr Eriksson i Grängesberg: Jag begärde ordet med anledning av herr finansministerns yttrande, att det endast var punkten angående arbetarnas avlöning, som det rådde delade meningar om. Så ligger icke frågan. Det är många med mig i denna kammar, som röstat för bifall till första paragrafen och gjort det därför, att vi icke ville vara med om att undandraga från samhället den arbetsskyldighet, som kan bli påkallad och nödtvungen, men det har skett under den bestämda förutsättningen, att lagen skulle kompletteras på de punkter, som äro angivna i herr Sven Perssons m. fl. vid utskottets förra betänkande fogade reservation. Nu skola herrarna komma ihåg, att det icke var bara beträffande betalningen utan även i två andra punkter, som det rådde väsentliga skiljaktigheter. Emellertid har i den sammanjämkning, som här förslås, alltsammans det andra där strukits bort. Jag skall påminna om, att det i första paragrafen enligt det nu föreliggande förslaget är stadgat, att tjänsteplikt skall tillgripas, därest icke behovet av bränsle kan tillgodoses genom frivillig anskaffning annat än till oskäligt pris. Men herr Sven Perssons reservation, som vi anslutit oss till och som jag anser synnerligen viktig, har satt som villkor, att allt virke, som lämpligen bör användas till bränsle först skall beslagtagnas, innan lagen får träda i tillämpning. Detta är en kolossalt viktig sak. Vidare ha vi ansett, att innan tjänsteplikt skall få genomföras, bör all militär, som kan användas för ändamålet, uttagas. Det har utskottet icke heller varit med om. I enlighet med andrakammarmajoritetens förslag har lagutskottet gjort det uttalandet i motiveringen, att man förväntar, att upp till femtio procent av infanteriet vid repetitionsövningarna i höst skola tagas ut. Den där förväntan är icke kontrahierad av Kungl. Maj:t, det är utskottet, som uttalar en sådan förväntan. Även om man får gå ut ifrån, att utskottet, innan detta

skrevs, haft konferens med regeringen, är därmed icke sagt, att det kommer att så ske, och även om så vore fallet, är det ofantligt många flera militärer som kunna användas för vedhuggning än de, som här komma i fråga.

Detta är de tvistepunkter, som vi haft oss emellan. Jag har velat påpeka denna sak, herr talman, för att icke den uppfattningen skall göra sig gällande här i kammaren, att alla socialdemokrater ha i allt samma mening, som framgår av våra representanters i utskottet reservation vid sammanjämkningen. Vi äro icke belättna med sammanjämkningsförslaget även i andra avseenden än de som beröras i reservationen, och detta, herr talman, har jag velat med styrka framhålla.

Häruti instämde herrar *Jansson* i Falun, *Helger, Edbom, Svensson* i Skönsberg och *Berg* i Munkfors.

Herr *Olofsson* i Digernäs: Herr talman! Jag hyser den uppfattningen, att splitved, pappersved och småtimmer i avsevärd grad böra användas för det ändamål, som vi här diskutera, och vidare att man bör uttaga den arbetskraft, som blir överflödig i industrien, när man måste mänska industriens rörelse i brist på bränsle, varjämte jag anser, att man i avsevärd grad bör taga ut dem, som äro inkallade till repetitionsövningar i höst, för att hugga ved och att man bör göra vad göras kan ifrån det hållet för att anskaffa bränsle. Jag är på det klara med, att man därmed skall kunna fylla det behov, som det här är tal om. När jag har den bestämda åsikten, är det tydligt, att jag yrkar rent avslag på sammanjämkningsförslaget.

Jag vill, då jag har ordet, säga några ord till herr *Branting*. Herr *Branting* har i sin tidning beskyllt mig för att, förra gången vi behandlade denna fråga, ha sagt, att arbetarne vore böndernas fiender. Det har jag aldrig sagt. Jag har sagt, att det parti herr *Persson* i Norrköping tillhör går mot oss bönder, när det gäller, och det står jag fast vid. Jag gladdes först, när jag hörde herr *Perssons* yrkande här i dag, då han hemställde om avslag. Men nu hör jag, att herr *Branting* går en annan väg, att han vill återremiss. *Brantings* och *Sven Perssons* parti vacklar på den här frågan. Ni vilja låta landet veta, att ni gå mot lagen, men när det gäller, gå ni med den. Det bör klargöras här utan krumbukter. Man bör icke söka inge den föreställningen, att man vill annat än vad man verkligen vill. Jag hyser nämligen den meningen, att det parti, som herr *Persson* tillhör, har förgrundsroster inom sig, som tala i den andan, att man skall gå mot bönderna för bondetågets skull. Jag vill säga, att ha bönderna genom bondetåget brutit, är det icke de verkliga bönderna, utan de tillgjorda bönderna — de verkliga bönderna och den stora mängden av bönder stannade hemma den gången.

Jag tror, att det är bäst att varje parti söker så vitt möjligt föra en klar och tydlig politik icke blott inåt utan också utåt, så att vi icke krumbukta och tala än si än så.

Återremissyrkandet går ut på att se till att arbetarna, i huvud-

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
allmän
tjänstepikt
m. m.
(Forts.)

sak industriarbetarna, skola bli väl avlönade för sitt arbete. Jag vill också att arbetarna skola ha god avlöning för sitt arbete, men de skola ha avlöning för sitt arbete och ej för att de ingenting göra. Här tycks det vara meningen, att de skola ha lika mycket betalt, vare sig de duga någonting till eller icke. Man skall kanske betala för äran att få ha dem stående vid arbetet, där de kanske utträta bara litet eller intet. Jag tror, att arbetarna i gemen stå på bondens sida, men det parti, herr Persson i Norrköping tillhör, för industriarbetarnas talan och icke lantarbetarnas.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag å förevarande hemställan.

Herr *Bogren* instämde häruti.

Herr *Wikström*: Herr talman! När jag förra gången röstade i denna fråga, röstade jag för avslag, och jag kommer att göra det i dag.

Även jag begärde ordet i anledning av herr Brantings anförande. En viss punkt uppkallade mig. Jag ber, då jag nu har ordet, att först få antyda vad som för mig är huvudsaken, när jag yrkar avslag. Jag anser, att det här gäller en så eminent praktisk fråga, att om de enskilda intressena, det enskilda initiativet beträffande denna vedanskaffning avkopplas och förslappas, såsom kommer att ske genom antagande av denna lag, kommer därav att följa elände och olycka i mycket högre grad än om denna lag icke lämnats i regeringens hand.

Det var emellertid, som sagt, i anledning av en särskild punkt i herr Brantings anförande, hans starka betonande av, att det skulle klarläggas var ansvaret låg för frågans fall, som jag begärde ordet. Jag har behov av att för min del ärligt och klart säga ifrån, att antagandet av denna i reservationen, innefattade 18 §, icke i minsta mån gör lagen för mig mera antaglig än den eljest skulle vara. Det är alldeles klart, att det är principiellt riktigt, när herr Sven Persson säger ifrån, att det naturligtvis är billigt och ofrånkomligt att begära, att arbetarna, om de få underkasta sig denna tvångskommendering, icke skola åsamkas ekonomisk förlust. Saken har dock en annan sida. Låtom oss i alla fall vara uppriktiga, mina herrar, och tänka oss in i, hur det ställer sig praktiskt med att kommendera ut några tusen arbetare, tvångskommendera dem mot deras vilja och skicka dem ut i skogen i sommarvärmen bland myggor och flugor för att hugga ved i en tid, när kådan klibbar vid fingrarna, så fort man tar i ett träd, och händerna fastna vid yxskaftet vid varje slag, i ett arbete, som strängt taget är ytterligt otrevligt och olidligt. Jag vill vidare säga, att det kan icke vara någon individuell arbetskontroll. Arbetarna måste väl i stor utsträckning lämnas åt sig själva. Att då säga, att vare sig det åstadkommes den ena eller andra arbetsprestationen, minimiavlöningen i alla fall skall vara garanterad, kan väl icke vara riktigt. Vilja vi vara ärliga, skola vi var och en erkänna, att det kommer att bli många dagsverken och

mycket pengar men ofantligt litet kubikmeter ved. Det torde vara säkert, och jag anser, att arbetarna gott tåla vid, att man säger ifrån detta. Jag tror icke de skola känna sig tilltalade av någon slags servil tilltro till deras förmåga härvidlag, eller vad jag skall säga, ty jag vet icke riktigt, huru jag skall uttrycka mig, men nog skall man väl ändå våga säga sanningen, när det gäller arbetare. Det är orimligt helt enkelt att fordra något sådant. Den som i någon mån vet, hur det går till i det praktiska livet, den som har litet kännedom om de arbetsprodukter, som bruka åstadkommas av icke vapenföra å lägerplatserna, när de kommanderas ut till sådant här arbete och lämnas åt sig själva, vet hur det kommer att gå i detta fall. Ett sådant utkallande av arbetare skulle vara en nationalförlost så stor, att jag icke tror, att den kan värdesättas. Här föreligger kanske ett område, där det visar sig, att statssocialismen icke alltid och allestädes är praktiskt möjlig, även om den kan se ut att vara teoretiskt riktig.

Det är bara denna lilla bekännelse jag för min personliga del velat göra, och jag skall icke upptaga tiden med att ingå i detalj. Jag vill bara ytterligare säga det, att om också detta av mig nämnda villkor antages, jag i varje fall kommer att rösta mot förslaget. Jag kommer så mycket bestämdare att rösta mot det, därför att jag anser, att denna bestämmelse leder till obilliga konsekvenser i praktiken.

Jag skulle för övrigt i anledning av detta återremissyrkande vilja fråga herrarna: Skola vi stanna en vecka till och vänta på denna lag? Vi hade eljest fått löfte att resa hem i kväll. Att nu stanna en vecka till för att vänta på ytterligare kompromissförsök tycker jag är tämligen bedrövligt. Jag ber, herr talman, att få yrka avslag.

Herr Winberg: Herr talman, mina herrar! Det måste ovillkorligen väcka oförställd förvåning, när man ser, hur man med all Gewalt söker i alla fall driva denna lag igenom efter allt vad som förekommit. Till den ändan har det i det allra yttersta ögonblicket av riksdagens arbete kommit fram ett förslag om, att återremittera hela frågan till utskottet. Jag måste fråga mig: Kan detta stå i överensstämmelse med ansvarsfullt riksdagsarbete, att nu återremittera frågan ännu en gång och få den tillbaka till kamrarna, när riksdagen är till antalet ledamöter reducerad, så att knappast hälften av dessa äro närvarande, när frågan skall slutligt behandlas. Här talas mycket om ansvar, men det förefaller mig, som det skulle vara ansvarslost att gå tillväga på det sättet.

Herr Branting framhöll också, att det borde fastslås, var ansvaret läge för att denna lag nu eventuellt stjälpes. För min del anser jag det lika nödvändigt, att det fastslås, var ansvaret ligger, om denna lag, trots allt vad som förekommit, under sådana förhållanden kommer att antagas, utan att man har garanti för att dess innehåll blir av den art och beskaffenhet, som man måste kräva. Då måste jag säga mig, att alla de, som med sin röst bidragit till att antaga förslaget förra gången vi behandlade frågan, innan de

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

visste, huru lagen i övrigt skulle bli beskaffad, de ha ansvaret för att den möjligen blir sådan som den till sist blir, ifall den blir antagen. Det är det som skall fastnaglas, för att nu använda ett uttryck, som var före vid förra debatten i denna fråga.

Det förefaller något märkvärdigt, att när arbetarklassen och småfolket allt sedan denna fråga kom fram, så pass oförtydligt och bestämt sagt ifrån, att de bestämt betacka sig för denna lag, och att de ha den uppfattningen, att den icke alls är behöflig, många av dess representanter detta oaktat nu gå att rösta för en sådan lag och sedan försöka med alla möjliga medel att vända ansvaret över på andra skuldror. Det måste jag beteckna såsom ett politiskt ohederligt tillvägagångssätt. Mina herrar, ni som ha röstat för att denna lag skulle komma till stånd första gången, ni få bära ansvaret och kunna aldrig vältra ifrån er detsamma genom att peka på att ni ville hava lagen något annorlunda än vad den blivit. Jag för min del och många med mig hava haft den uppfattningen, att man betydligt har överdrivit nödvändigheten av sådana åtgärders vidtagande, som det här är fråga om, och jag måste säga mig, att när man betraktar förhållandena något närmare, de se litet egendomliga ut.

Här har man i den förda debatten bland annat framhållit följande: Tänk om våra järnvägar stanna! De kunna icke frakta någonting, icke frakta livsförnödenheter och mycket annat, och vad skall därav bliva följden? Jag frågar mig då i det avseendet: Om det verkligen är så kritiskt, varför har då icke regeringen ännu i dag, såvitt jag vet, behandlat den framställning, som för sex veckor sedan är ingiven av kungl. järnvägsstyrelsen om att järnvägsstyrelsen själv skulle genom anskaffad arbetskraft få hugga ved efter de norrländska järnvägslinjerna. Järnvägsstyrelsen ansåg, att den genom ett dylikt tillvägagångssätt själv skulle kunna sörja för bränsletillförseln till statens järnvägar. Varför är den frågan icke slutbehandlad, och varför har man ej gått i författning om att gå den väg, järnvägsstyrelsen anvisat? Nej, det ser nästan ut, som om man skulle vilja låta allting vila, för att vid denna lags behandling ha så stor trumf på hand som möjligt för densammes genomdrivande. Någon annan förklaring till, att den saken ännu icke är ordnad, kan jag för min del ej finna.

Med hänsyn till allt vad som sålunda förekommit vid denna lags framträdande och behandling och alldeles särskilt med hänsyn till, att herr finansministern redan förut uttalat, att det blir nära nog omöjligt att i verkligheten tillämpa en lag, som mottagits på det sätt, som här skett, och vidare efter de uttalanden, som här i dag fällts uti riksdagen, ävensom med hänsyn därtill, att det skulle vara fullständigt ansvarslost enligt min mening att ännu en gång återremittera denna fråga, så att vid det sista avgörandet slumpen skulle avgöra, om lagen kommer till stånd och hur dess innehåll skall bli, anser jag, herr talman, att den enda hållbara ståndpunkt, som man för närvarande kan intaga i denna fråga, är att gå på rent avslag.

I detta anförande instämde herrar *Höglund* i Stockholm och *Johansson* i Sollefteå.

Herr E d é n: Jag har icke förut deltagit i diskussionen om denna lag. Jag ber emellertid nu att få erkänna, att jag allt ifrån lagförslaget framkomst varit mycket tveksam om möjligheten att på den vägen vinna någonting verkligt för det syfte, för vilket lagen tillkommit. Emellertid har jag vid den föregående behandlingen av lagen dock hört till dem, som röstat för, att detta försök skulle göras, och jag kan heller icke i detta ögonblick för min del taga på mig ansvaret att bidra till ett beslut, som icke använder de allra yttersta möjligheterna att komma till ett resultat.

Jag erkänner till fullo de ytterst allvarliga betänkligheter, som äro riktade mot lagen. Men under en så oerhörd pressning som den, under vilken vårt ekonomiska liv nu arbetar, kan jag icke värja mig för den känslan, att man bör åtminstone göra ett försök att på de minst betungande villkor, som kunna åstadkommas, ställa till regeringens disposition en lag, som ger regeringen den behöfliga reserven, men också bara reserven, för åstadkommandet av den arbetskraft, vilken tillgodoseendet av landets bränslebehov oundgängligen kräver.

I detta ögonblick är det uppenbart, att om ett definitivt beslut skulle fattas, det måste bli ett avslag på sammanjämningsförslaget. Jag har nämligen den uppfattningen, att om en lag av denna beskaffenhet skall kunna vara till någon nytta, så måste den beslutas av en sådan majoritet, framför allt i den andra kammaren, att det kan sägas, att bakom densamma stå i huvudsak åtminstone de stora folkgrupper, som särskilt kunna komma att beröras av densamma. Det skulle ej bli fallet, om man försökte att nu genomdriva lagen i det skick den föll genom sammanjämnningen, mot de starka protester som rest sig.

Jag skall icke alls ingå på något resonemang om, var ansvaret för detta läge är att söka. Jag bara konstaterar, att det är sådant det är, och att i det nuvarande läget lagen icke kan antagas. Men nu har från första kammaren underrättelse kommit, att den kammaren med mycket stor majoritet, om jag hörde rätt, med 73 röster mot 37, återremitterat lagen till utskottet. Ett sådant beslut av första kammaren måste, såvitt jag förstår, antagas innebära ett tecken till, att den kammaren verkligen vill göra allt vad göras kan för att komma till en sådan uppgörelse inom lagutskottet, som ger vad jag nyss antydde: den psykologiska förutsättningen för, att lagen skall kunna tillämpas och bli till någon nytta, nämligen anslutning från olika meningsriktningar och samhällsgrupper. När nu sålunda den möjligheten är uppe, anser jag mig för min del böra med min röst bidra till, att den också utnyttjas, och jag instämmer därför i yrkandet om återremiss.

Jag kan icke avstå från detta instämmande ens på grund av det skäl, som har blivit anfört, att vi nu stå i riksdagens sista timme och att det är en stor olägenhet att icke få fatta beslut i dag, innan en hel del av våra kamrater rest. Läget är dock sådant, såsom jag förvissat mig om, att det är meningen, att lagen skulle redan i dag på middagen omedelbart efter plenum tagas till ny be-

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

handling i lagutskottet och att lagutskottets nya sammanjämningsyrkande skulle bordläggas i kväll, så att kamrarna redan i morgon skulle vara i tillfälle att fatta beslut. Jag hoppas, att det under sådana förhållanden skall vara möjligt för de allra flesta att kunna deltaga i avgörandet i morgon och att sålunda ett beslut om återremiss icke skall behöva sätta ur spelet en hel del av de riksdagsmän, som icke äro bosatta i Stockholm.

Herr talman! Jag går icke in på någon djupare diskussion av själva frågan. Jag nöjer mig med att framhålla, att jag åtminstone icke kan taga på mitt ansvar att genom ett avslag på återremissyrkandet, då därigenom ändock en sista utsikt öppnar sig till att komma till en uppgörelse, fälla lagförslaget.

Jag ber sålunda att få instämma i yrkandet om återremiss.

Herr Åkerlund: Herr talman! De väldiga kvantiteter bränsle, det här är fråga om, erfordra naturligtvis också en mängd arbetskraft, försåvitt man tänker sig, att det huvudsakligen skall huggas s. k. kastved. Men här är ju det viktigaste av alltsammans att få omkull skogen och sålunda få den att torka, till dess vintern kommer. Jag hemställer då, huruvida icke det lämpligaste sättet att gå till väga vore att så mycket som möjligt hugga långved, randbarka den och lägga upp den i kors på stubbar och stenar för att torka. Sedan finge fabriker, järnverken och även de privata förbrukarna på respektive platser aptera den så, som de själva önskade. På det viset skulle man inbespara en ofantlig mängd arbetskraft. En karl kan fälla och lägga upp 5 å 6 gånger mer ved på det sätt, jag antytt, än om han skall hugga kastved. Skulle man besluta arbetets utförande på det senare sättet, är jag övertygad om, att man på frivillighetens väg skulle erhålla den arbetskraft, som är behöflig för ändamålet.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Olofssons i Digernäs häftiga anfall på det parti, jag tillhör, och på mig själv i dag igen. Han säger, att jag och det parti, jag tillhör, äro motståndare till bönderna. Nej, herr Olofsson i Digernäs! Herr Olofsson i Digernäs känner bra litet arbetarklassen, då han påstår det. Det fanns för länge sedan en gammal riksdagsman, en bonderepresentant, som fällde det bekanta ordet: »Oss bönder skrämmer man icke med arbetarna, ty de äro kött av vårt kött och blod av vårt blod.» Halva den generation industriarbetare, som nu lever, är nyss kommen från landet, från bondehemmen, från torparhemmen, från landsortsbefolkningen, och tusen och åter tusen äro de trådar, som förena industriarbetarna och bondeklassen. Om båda förstå sitt eget väl, så behöva de sannerligen hålla ihop och göra det också i stort sett, trots ett och annat sådant utfall från någon ensidig jordbrukarrepresentant som det, herr Olofsson i Digernäs i detta hänseende presterat. Vidare säger han, att vi skulle för bondetågets skull vara ovilligt stämda mot bönderna. Vi äro icke så dumma, att vi döma bönderna i gemen för bonde-

upptågets skull, ty det var ett högerupptåg, som de flesta mindre jordbrukare hade bra litet att göra med. Förresten, även om de hade haft det, så skulle det icke ha inverkat på vårt partis ställning gentemot böndernas verkliga intressen.

Herr Olofsson i Digernäs anklagade vidare vårt parti för att vara vacklande; den ene yrkade avslag och den andre återremiss. Nej, herr Olofsson i Digernäs, det har icke varit vacklande, det parti jag tillhör. Vi ha icke kunnat taga på vårt ansvar att gå blankt emot åtgärder, vilkas avvisande kanhända kunna medföra, att massor av det arbetande folket och andra få frysa i vinter, att kommunikationsverken och industrien få stoppa på grund av bränslebrist, varigenom stor arbetslöshet, nöd och elände skulle uppstå. Men vi ha krävt och vi kräva, att därest en sådan lag antages, skall det lämnas absolut garanti mot ren ekonomisk förlust för dem, som komma under lagen. Den ståndpunkt, vi intagit, vacklar icke. Förresten, herr Olofsson i Digernäs, sopa först rent framför det partis dörr, herr Olofsson själv tillhör. Hade dess representanter i lagutskottet varit lika klara och intagit en lika klar ståndpunkt som vi, så hade nu situationen icke varit så invecklad, som den är.

Ett ord till herr Winberg också. Han säger, att ansvaret för lagen ligger på dem, som röstade för densamma här om dagen. Herr Winberg, låt dem, som röstade så, ta på sig det ansvaret och bära det själva, och vi komma nog att bära det. Då han tillät sig säga, att de, som så röstade, därigenom begått en politisk ohederlighet, så ber jag att få betona, att detta uttalande är en oanständighet, som bör tillbakavisas. Om man skall betraktas såsom politiskt ohederlig, därför att man har en saklig ståndpunkt och för fram den, då äro vi sannerligen nästan allihop politiskt ohederliga. Men jag tror, att sådana uttalanden återfalla mest på dem, som utslunga desamma.

I vad gäller återremissen, så har jag ingenting emot densamma, under förutsättning att återremissen i första kammaren innebär, att representanterna i lagutskottet för första kammarmajoriteten gå med på att lämna den garanti beträffande arbetslönen, utan vilken garanti vi aldrig komma att vara med om att medverka till en sådan lags antagande. Ty det är oss omöjligt. Det är en av arbetarklassens livsfrågor, som här beröres, en fråga, som vi icke kunna lämna och som vi aldrig lämna.

Jag har velat uttala detta, innan klubban faller.

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman, mina herrar! Herr Winberg yttrade, att han ville stryka under, att ansvaret för lagen ligger hos dem, som röstade för första paragrafens antagande, och därefter tillade han, att sedan verkade, i fråga om de övriga paragraferna krafter, som man icke hade beräknat. Jag vill då gentemot herr Winberg säga, att jag tror, att åtminstone beträffande 2 §, d. v. s. i fråga om jordbrukarnas befrielse, torde herr Winberg icke vara obekant med de krafter, som verkade för att ge den paragrafen den lydelse, som den fick.

Jag har egentligen begärt ordet för att yrka avslag såväl å åter-

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

remissyrkandet som å sammanjämningsförslaget. Jag har från början röstat emot denna lag, och jag har för min del icke blivit övertygad ännu om behövligheten av densamma. Vad är det denna sammanjämnning bjuder på? Herr Persson i Norrköping har strukit under, att arbetslönerna icke blivit garanterade såsom varit önskligt. Men det är också en annan sak, som vi önskade få in, nämligen beslagtagandet av vissa partier ved eller för bränsle lämpligt virke i riket, men även den saken har strukits. Det heter numera, att endast i den mån man icke på frivillighetens väg kan anskaffa bränsle, skall tjänsteplikten tagas i anspråk. Varför ryggar man tillbaka för ett beslag i detta avseende, vilket väl vore ändamålsenligt.

En annan synpunkt, som jag ber att å flera kamraters vägnar få framföra är den, att när man ser med vilken energi denna tjänsteplikt framförts, och när man anser det vara nödvändigt att försöka framtinga antagande av denna arbetsplikt för vedavverkning, så kan man icke underlåta att jämföra detta med det förhållandet, att militärövningarna av olika slag, trots allt vad som anförts om behovet att framskapa livsmedel och anskaffa bränsle, pågå, precis som om ingen fara för landet existerade i ekonomiskt eller annat avseende. Förut har meddelats, att repetitionsövningarna uppskjutits till oktober månad i år, men märk väl, bara uppskjutits, icke inställts. I dag meddela tidningarna, att fyra klasser landstorm skola i enlighet med värnpliktslagen övas i fem dagar, inrycknings- och utryckningsdagarna medräknade i sju dagar, under juli och augusti. Är detta så absolut nödvändigt i en tid, då man måste för bränsleanskaffning tillgripa så oerhörda åtgärder, att det oaktat låtsa, som om ingen ting hänt, och fortsätta med militärövningarna jämväl för landstormen? Vore det icke möjligt, att helt inställa dessa övningar? För min del vill jag understryka, att så länge man från vårt lands myndigheter anser, att ingen effektiv åtgärd på det området bör vidtagas, så kan jag för min del och många med mig icke gå med på att bifalla en sådan lag, som det här är fråga om.

Jag yrkar därför, herr talman, avslag å såväl återremissyrkandet som sammanjämningsförslaget.

Med herr Nilsson i Kristianstad förenade sig herrar *Johansson* i Trollhättan, *Hansson* i Gårda, *Tysk* och *Stenudd*.

Herr *Bengtsson* i Norup: Herr talman! Återremissyrkandet kom ju såsom en fullständig överraskning, och den oro, som det, såsom vi se, redan framkallat i kammaren, gör väl, att det icke gärna kan godkännas. Riksdagen har varit samlad snart en månad över den vanliga tiden, listor ha varit utlagda för anteckning för hemresa, de flesta riksdagsmän ha köpt biljett och ämna resa antingen i afton eller i morgon bittida. Jag undrar, om det då är lämpligt att företaga till behandling en för hela landet så viktig fråga som denna, då kanske endast hälften eller en tredjedel av kammarens ledamöter äro kvar.

Jag skall icke alls gå in på att yttra mig om själva lagförsla-

get, då det ju varit föremål för så mycken debatt, men oavsett till vilket resultat en ny sammanjämkning skulle komma, ber jag, herr talman, att på det skäl, jag här anført, få yrka avslag på såväl utskottets förslag som på återremissyrkandet.

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Ports.)*

Herr *Magnusson* i Tumhult: Herr talman! Med hänsyn till det nödläge, vari landet befinner sig, och med den lydelse 11 § nu fått, så kan jag, ehuru jag anser, att det hade varit önskligt, att herr von Sneiderns förslag vunnit riksdagens bifall, icke underlåta att ge min röst för det föreliggande sammanjämkningsförslaget. Jag har för övrigt den uppfattningen, att en återremiss till lagutskottet icke skulle vara till något verkligt gagn.

Jag ber alltså att få yrka bifall till sammanjämkningsförslaget.

Herr *Eriksson* i Grängesberg: Herr talman! När jag ytttrade mig förra gången, hade jag intet yrkande. Jag ber därför nu att få yrka avslag på återremissyrkandet, och detta därför att jag icke förstår, hur det skall vara möjligt att få en ordentlig behandling av lagen, när den kommer tillbaka från lagutskottet.

En förnyad sammanjämkning i lagutskottet tar sin tid. En å två dagar. Ett flertal kammarmedlemmar ha redan köpt biljett och ämna resa hem i kväll. Man vet sålunda icke hur beslutet blir efter ett förnyat försök till sammanjämkning. Jag kan vidare icke finna att första kammarens beslut om återremiss innebär något löfte om eftergift. Jag har försökt ta reda på innebörden av kammarens beslut, men kan icke finna att någon talare givit på hand att kammaren skulle acceptera Sven Perssons reservation. Det blir naturligtvis en intetsägande omformulering av den mest omstridda paragrafen. Då av skäl, som jag förut antytt, jag därjämte finner lagen även i andra avseenden otillfredsställande, ber jag att få yrka avslag å såväl återremissyrkandet som på sammanjämkningen.

Herr *Larsson* i Västerås instämde häruti.

Herr *Hildebrand*: Herr talman, mina herrar! Frågan har kommit in i ett mycket egendomligt läge. Det är tämligen tydligt att vi nu icke kunna veta vilka som äro kvar i kammaren i morgon. Det är nämligen, som vi hört, så, att en stor del av kammarens ledamöter hava köpt biljetter och komma att resa hem. Att under sådana förhållanden gå med på ett återremissyrkande är mycket svårt, men naturligtvis anser jag mig för egen del icke kunna motsätta mig ett sådant yrkande, när det nu är framställt.

Vad själva saken rör, finner jag det vara synnerligen uppseendeväckande. När lagen behandlades i denna kammare, så kom motståndet emot den ifrån två håll, dels ifrån lantmannahåll och dels ifrån arbetarehåll med mycket motsatta krav. Nu har man funnit ut en ny formulering av § 11. De lantmän, som vid frågans första behandling förenade sig med herr von Sneidern, ha icke fått in riktigt där vad de önskade, utan det är en liten jämkning, en minskning i de-

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

ras krav, och på samma sätt är det i § 18, där arbetarna i sammanjämningsförslaget icke fått sina krav helt tillgodosedda. Det förefaller underligt, att icke dessa två grupper skulle kunna förena sig här i sammanjämnningen för landets skull, för vårt folks skull och för vårt herringslivs skull. På många håll har man förnummit, t. ex. från herr Magnusson i Tumhult, att lantmännen nu vore betänkta på att rösta för sammanjämnningen och sålunda offra en god del av de krav de framställde förra gången för att nu kunna få en lösning. Nog hade man då kunnat vänta att samma tillmötesgående skulle visas från arbetarehåll. Det har ändock gjorts ett tillägg, som giver en ofantligt vid möjlighet att lämna gottgörelse, i det att nämligen riksarbetsnämnden skulle förordna en gottgörelse i det fall att tjänstepliktens fullgörande är för någon förenat med särskild olägenhet eller kostnad, såsom vistelse utom hemorten, oförvällad minskning i arbetsförtjänst eller dylikt, och man skall icke kunna konstatera, att det är någon större skillnad mellan den paragraf, som är formulerad i reservationen, och den, som är intagen i sammanjämningsförslaget. Att man på den grund har förklarat lagen vara alldeles oantaglig är synnerligen uppseendeväckande och alldeles oerhört. Det är ju dock arbetareklassen, som det kanske närmast gäller. Ty om icke industrien får bränsle, kommer arbetslösheten alldeles säkert att bli mycket stor nästa vinter. När man sålunda nu lämnat en möjlighet öppen att i mycket stor utsträckning utjämna brister i inkomst och dylikt, borde väl sammanjämningsförslaget hava varit fullt antagligt ur arbetaresynpunkt. Det gäller ju dock att tillse, att icke högre betalning garanteras för prestationer, som kunna bliva, med anledning av obekantskap med arbetet o. d., fullkomligt mindervärdiga, och man borde kunna vänta, att de, som utkallas, också verkligen göra sitt bästa för att åstadkomma den största möjliga prestationen. Men om man då redan i förväg lämnar en fullständig garanti för att de förutvarande lönerna skola utbetalas, huru skall man då kunna tänka sig att arbetsprestationerna bli sådana. Ingalunda!

I det besynnerliga läge, vari hela frågan nu ligger efter första kammarens återremissbeslut, vill jag icke motsätta mig detta utan ganska bestämt tillstyrka återremiss.

Herr Winberg: Herr talman! Endast några ord till herr Sven Persson, Norrköping!

Om herr Sven Persson hade lyssnat litet bättre till vad jag sade, än vad han gjorde, hade han icke behövt göra sig skyldig till en sådan grov feltolkning, det bör han komma ihåg för framtiden. Han sade, att jag betecknat den omständigheten, att man röstat för § 1 i lagen, som politiskt ohederligt. Jag har icke sagt det. Jag sade, att en del omständigheter, som framkommit i samband med denna frågas behandling, måste betecknas såsom politiskt ohederliga. Bland annat avsåg jag den omständigheten att man först röstar för första paragrafen i lagen, och sedan, när man funnit att lagen ej blir sådan, som man önskat, söker vältra skulden över på andra, som redan ifrån

första stunden haft sin ståndpunkt klar i denna fråga. Och en del saker som framkommit i denna fråga, särskilt i ett visst tidningsorgan som står herr Branting mycket nära, närmar sig gränsen och i många fall överskrider gränsen för vad som kan kallas politiskt ohederligt.

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)*

Herr B o r g: Herr talman! Man måste ju känna ett visst ansvar, då det gäller att säkerställa denna lag. Men på grund av den behandling våra krav inom lagutskottet erhållit och på grund av den behandling våra krav fått i riksdagens båda kamrar, kan jag icke annat än gå med på avslag å såväl här föreliggande sammanjämningsförslag som på återremissyrkandet. Jag kan icke finna att det kan vara klokt och riktigt att nu i riksdagens elfte timme få ett sådant ärende återmitterat till lagutskottet, som sedan skulle komma tillbaka till en andra kammare, vars ledamöter kanske nära nog rest hem allesamman. Det är bekant, att många komma att resa redan i kväll och att åter andra komma att resa i morgon bittida. Resultatet blir, att vi, som sitta här i dag, icke bliva i tillfälle att lägga vårt votum för det sammanjämningsförslag, som lagutskottet kan komma med nästa gång.

Jag ber att få yrka avslag på såväl sammanjämningsförslaget som återremissyrkandet.

Herr L i n d h a g e n: Jag har begärt ordet för att uttala, att vi böra söka taga saken något lugnare och rättvisare. Jag vet icke, varför det i denna fråga skulle vara nödvändigt att man ävlas slå fast, vem som bär ansvaret för det ena eller andra. Det bruka vi väl icke göra, när vi behandla frågorna sakligt och under förutsättning att var och en fattar sitt beslut efter egen övertygelse. Jag tror, vi skola avstå ifrån att försöka fastslå från någon sida, att ansvaret ligger på något annat håll, utan syssla främst med vårt eget. Saken har kommit alldeles på avvägar; och jag vill i det avseendet säga något om mitt eget ansvar. Vi måste hava anspråk på att vi alla skola respektera varandras övertygelse.

Vad mitt eget ansvar vidkommer, så har jag efter övervägande för och emot kommit till det resultat, som närmare motiveras i min reservation, till vilken jag hänvisar. Av vad som under ärendets behandling förekommit har ytterligare bestyrkts mitt intryck, att lagen kanske icke är så alldeles nödvändig. Jag tänker därvid exempelvis på den episod, som inträffade i lagutskottet, när det ifrån socialdemokratiskt håll gjordes gällande och det på skäl, som jag väl förstår, att man icke kunde vara med om antagandet av lagen, ifall arbetarna skulle — trots att man var ense om att det hörde till undantagen — kunna tvingas att arbeta mot lägre avlöning. Och bara den omständigheten ansågs vara tillräcklig för att man skulle kunna avstå ifrån lagen. Men då sades det ifrån högern, att det kunna vi icke gå med på, utan då avstå vi ifrån lagen. Det sista yttrandet är särskilt ett bevis på att högern icke ansåg lagen vara absolut nödvändig. Det hade icke inträngt i deras medvetande att den var så

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

fullständigt oundgänglig, som det föregivits, när de genast voro färdiga att låta den falla på en sak, som nog kunde vara viktig i och för sig, men tillika ansågs vara minst lika viktig som själva sakens antagande.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att jag för del, sedan mitt yrkande om avslag fallit, ansåg mig skyldig att stöda alla dem som ville hava igenom ett förnuftigt förslag, särskilt dem som stå mig närmast, nämligen socialdemokraterna. Då jag såg, att det här förelåg en tvistepunkt, som de båda motsidorna icke kunde enas om, så föreslog jag i lagutskottet herrarna att gå på följande linje. Då de voro eniga om, att de flesta arbetare, som behöva tillkallas, antagligen få högre löner än förut, så tillrädde jag, att man skriver i lagen, att de arbetare, som kunna göra sannolikt, att de skola få mindre löner, skola bliva fritagna ifrån tjänsteplikten, och om man vill vara ännu samvetsgrannare, så tillstyrke jag att i fall vederbörande nämnd icke godtagit denna sannolikhet, men det sedermera skulle visa sig, att den tvångsuttagne arbetaren fått mindre lön, skulle han i detta speciella fall få särskild gottgörelse. Detta skulle icke borttaga lagens effektivitet, man var inom utskottet enig om att det skulle vara mera undantagsvis som detta skulle inträffa. Men ingen lyssnade till mitt förslag.

Nu har här också förekommit en debatt, bakom vilken ligger denna upprörda stämning i dag, som förut tagit sig uttryck i tidningen Socialdemokratens polemik emot vänstergruppen. Men jag känner till hurdan politiken är och huru vi allesammans bära oss åt, så jag breder en slöja över dessa metoder. Men i fråga om själva saken kan man icke göra det.

Herrarna veta, att herr von Sneidern föreslog, att från lagen skulle undantagas de, som voro »fullt sysselsatta i jordbruket». Då vill jag framhålla, att de, som voro för den saken och de, som voro emot den saken — man kan hava goda skäl för bägge ståndpunkterna — de hava handlat i full övertygelse och bära å ömse håll vara fredade för att utskällas av en oansvarig press. Nu var det ju också så att, inom de båda socialdemokratiska grupperna, det förekom, att ledamöter röstade olika. Varför skall man behöva väsnas om det, då bägge meningarna voro representerade i vardera gruppen? Jag röstade emot herr von Sneiderns förslag. Mitt avslagsyrkande hade nämligen redan fallit, och när andra ville ha igenom förslaget med en viss formulering ville jag icke rubba det för dem, utan jag ansåg det vara min plikt att lojalt böja mig och rösta därför i tro på deras övertygelse och optimism. Då det å andra sidan säges, att från den partigrupp jag tillhör undantag gjorts för agrarintressena, så är det ett otillbörligt politiskt trick, som man måste avvisa på det allra högsta, för det kan givas skäl även för den meningen. Här har framhållits, att lagen avser alla industriarbetare, men att man vill göra undantag för jordbruksarbetarna. Det är såsom jag i min reservation framhållit icke förhållandet, att denna lag tar med alla industriarbetarna. Ty liksom alla icke kroppsarbetande äro enligt sakens natur undantagna komma i detta fall de flesta industriarbe-

tarne att också bli undantagna ifrån lagen, därför att de icke duga till att kunna ekonomiskt utnyttjas för här avsett arbete. Herr finansministern har även betonat att endast de för arbetet dugliga skulle uttagas, varför de flesta industriarbetare skulle bli undantagna. Det skulle egentligen bli timmermän och arbetare inom trävaruindustrien o. d. som skulle komma att tagas i anspråk.

För övrigt vill jag säga, att livsmedelsproduktionen är så viktig och följaktligen också jordbruksarbetet så viktigt, att man väl kan förstå, att krav kunna komma att framställas om befrielse från i detta arbete fullt sysselsatta personer.

Låt saken tala och låt oss var och en få behålla vår hederlighet och övertygelse. Fastän vi aldrig få det i partipressen så låt oss åtminstone få det här i kammaren.

Herr P e t e r s s o n i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Situationen har i denna fråga blivit ganska egendomlig. Man har att gå ut från, att herr Sven Persson i sitt första yttrande förklarade lagen, sådan utskottet sammanjämkat den, oantaglig från hans sida, och jag skall ej inlåta mig på den motivering, som han anförde härför. Jag har nu en annan mening. Jag kan ju få säga så mycket, att enligt mitt förmenande tillgodoser sammanjämkningsförslaget i realiteten alla rimliga anspråk, som från hans sida kunna framställas på trygghet för skäliga löneförmåner åt arbetarna. Den gör det på sådant sätt, att jag är övertygad om, att de, som komma att uttagas till ifrågakvarande arbete, i verkligheten skulle få mer och ej mindre än de kunde påräkna under vanligt enskilt arbete. Efter hans anförande hade man emellertid den känslan, att lagen skulle falla. Då uppträder herr finansministern, och av vad han yttrade framgår, att regeringen sätter synnerligen stort värde på att ändå få en lag av denna innebörd. Han begärde för den skull, att kammaren skulle återremittera ärendet, för att lagutskottet ånyo skulle taga i övervägande, om ej en möjlighet förefinnes, att på denna kritiska punkt komma till en ny linje, som kunde ha utsikt att antagas såsom sammanjämkningsförslag. Och jag tager för alldeles givet, att detta även har varit grunden för första kammarens redan beslutade återremiss nämligen, att söka i denna punkt komma fram till ett slut, som kunde tillfredsställa även det parti, som herr Sven Persson representerar.

Under sådana förhållanden kan jag mina herrar, icke finna, annat möjligt, än att andra kammaren också bör återremittera lagen, ty ej kan det vara något skäl att låta lagen falla, innan man sett, om det ej tilläventyrs kan finnas en ny linje, på vilken den skulle kunna föras igenom.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till det under ärendets handläggning här framkomna återremissyrkandet.

Herr Sigfrid: Herr vice talman! Jag skall be att få förutskicka, därför att jag är idustiörkare, att jag för min del i mina

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

industrier är oberoende av denna bränslefråga, då jag använder de svenska vita kolen, vattenkraften, och som reservkraft avfallet från eget sågverk, och gör därför anspråk på att i någon mån vara opar-tisk.

Jag har ej kunnat taga på mitt ansvar att gå emot denna lag-stiftning. Jag känner de oerhörda svårigheter, som förefinnas i fråga om att skaffa bränsle till industrien, och är alldeles övertygad om, att man ej på frivillighetens väg kan åstadkomma denna bränsle-anskaffning i tillräcklig utsträckning, samt även är övertygad om, att, i fall man ej får denna lag, kommer en mycket stor arbets-löshet att inträda. Jag tror ej, att vi få tala om tusentals arbetare eller tiotusentals, utan jag är rädd för, att det blir hundratusentalet arbetare. Man förstår mycket väl, att, då man vill åstadkomma ökad oro i landet, man gärna går med på att avslå lagen. Här är mycket stor oro på grund av livsmedelssvårigheter. Denna oro måste komma att ökas redan på grund av livsmedelssvårigheternas ökan-de, men jag är övertygad om, att oron blir mycket större, om därtill kommer arbetslöshet. Det är gott och väl att säga, att först och främst måste man ha livsmedel, men jag tror också, att det måste ses till, att folket får tillfälle att skaffa sig livsmedel mot betalning. Jag tror ej att man är villig att lämna dessa livsmedel utan betal-ning. Och ej heller, att det är nationalekonomiskt nyttigt eller nyt-tigt för vederbörande arbetare att få mottaga livsmedel utan betal-ning, men detta kommer att inträffa i hög grad, om denna lag skulle falla. Jag för min del är gärna med herr Sven Persson i Norrkö-ping därom, att man vid sammanjämkningen bör taga hans yrkande om, att de arbetare, som skola gå ut i detta, jag kan gärna säga, tvångsarbete, skola bli fullt ersatta för vad de förlora mot om de varit anställda i sitt yrke, detta så mycket mera, som jag är över-tygad om, att, industrien får sitt bränslebehov, den är i tillfälle att betala kostnaderna. Det är lämpligt, att industrien betalar en hel del mera, för att det allmänna hushållsbehovet skall kunna få bil-ligare bränsle. På det sättet, kommer man ifrån de svårigheter, som annars skulle uppstå för de mindre bemedlade i fråga om anskaff-ning av bränsle.

Jag skall sluta med en varm vädjan till mina vänner här i kam-maren att rösta för återremiss. Man har visserligen sagt här, att den-na lag är en klasslag, och sagt, att det är en lag om tvångsarbete man härmed stiftar. Ja, man kan ej underlåta att instämma i detta, och det är endast att beklaga, att vi äro delade i klasser här i landet, så att det kan talas om klasslagar. Jag vill säga beträffande tvångs-arbetet, att det är en mycket ledsam sak, att vi behöva gå till en så oerhört ingripande lag, men vi leva också i en oerhört otrevlig tid, och jag hoppas, att vi slippa gå ut i det förskräckliga tvångsarbete att döda medmänniskor, som försiggår runt om oss i Europa. Om vi slippa detta, kunna vi gärna gå med på detta mindre tvångs-arbete.

Herr vice talman, jag ber att få yrka bifall till återremissyr-kandet.

Herr Hamilton: Herr talman! Blott ett par ord. Så vitt jag fattade herr Sven Perssons yttrande rätt, innebär detsamma, att industriarbetarna borde få ordentligt betalt, och jag instämmer däri med honom. Men då måste icke allenast de industriarbetare, utan även de lantbruksarbetare, som tagas ut till tvångsarbete, få enahanda förmån. Man kan därvid ej göra någon skillnad, utan alla böra behandlas lika annars blir misstämningen stor. Men, om herr Sven Persson får sin vilja fram, kommer man icke att nå detta mål. Vida bättre är det emellertid, att uttaga de arbetare som erfordras på frivillighetens väg. Betalar man ordentligt, kommer den tillgängliga arbetskraften att erbjuda sig. Så vitt jag känner våra arbetare och man för dem framhåller, att samhällets väl påkallar att allas arbetskraft användes för visst ändamål, så skola säkerligen dessa arbetare ej vägra att göra sin plikt.

Jag kan förstå, att de män, vilkas politiska strävanden gå ut på att socialisera produktionsmedlen och även arbetskraften, att för dem denna lag är tilltalande. Jag kan även förstå, att de män, som ensidigt se på industriens fördel och vilja skaffa denna stora vinster, att även de äro med på lagen, men jag kan ej förstå, med anledning av de yttranden, som under debatten fällts, att män, som hylla de liberala idéerna, som hålla på individens frihet, ansluta sig till en klasslagstiftning som denna.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Branting: Herr talman! Endast ett par ord. Jag har tillåtit mig att yrka återremiss. Åtskilliga av mina partivänner ha häremot gjort invändningar, som jag mycket väl förstår. En var måste medge — jag sade det själv i mitt första anförande — att det är mycket svårt att under en sådan situation som denna, när halva kammaren står i begrepp att resa, framställa yrkande om återremiss. Men, om jag ändå vidhåller mitt yrkande, så är det därför, att jag för min del ej kan betrakta saken på annat sätt, än att ett yrkande om återremiss, som godtages nu av högern — vi hörde av lagutskottets ordförande, att han under nuvarande förhållanden ville stödja det — innebär, att man från den sidan förklarar sig vilig att *tillmötesgå* det önskemål, som är uttryckt i herr Perssons i Norrköping reservation. Det är en hedersförbindelse, må jag säga, som man ikläder sig från den sidan, att man skall komma fram till enighet beträffande intagande i lagen av det önskemål om garantier för arbetskraftens pris, som är uttryckt i herr Perssons reservation.

Under sådana förhållanden synes det mig, att man verkligen nu icke borde vara alltför betänksam från vårt partis sida. Man kan ej tänka sig en sådan illojalitet, som, att man sedan, exempelvis i morgon, när en mängd ledamöter hemrest, kommer tillbaka med ungefär detsamma som det nuvarande, och då kanske vill votera igenom detta i en fåtalig kammare. En sådan illojalitet tilltror jag ej mina motståndare av högern, och därför, att jag ej tilltror dem att missbruka återremissen, skall jag be att få vidhålla mitt yrkande.

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Carlsson: Herr talman, mina herrar! Från greve Hamiltons sida har ifrågasatts, huruvida över huvud taget här skulle behövas någon stats-hjälp för att få fram arbetskraft. Han har till och med bestritt det. Jag betvivlar dock, att han skall kunna lämna garantier för det påståendet, och även om det mot förmodan i verkligheten skulle komma att ställa sig så, att vi kunna hjälpa oss utan att behöva i fråga om bränsleanskaffning tillgripa statliga åtgärder, är dock risken för en misräkning så stor för närvarande, att det vore i hög grad oförsiktigt, att åtminstone ej giva ifrågavarande medel i statens hand.

I sammanhang därmed yttrade också samme talare den meningen, att vi här rörde oss på ett begränsat område, nämligen industriens, och att på den grund man ej heller skulle behöva stifta en s. k. klasslag. Man rör sig icke blott på ett område som gäller industrien och industriarbetarna, utan ock på andra områden, nämligen bl. a. kommunikationsväsendets. Men jag vill säga, att, om vi blott begränsa oss till industrien och industriarbetarna, hade här förelegat så stort intresse, att jag vill påstå, att även med de liberalaste idéer man skulle kanske i ett givet ögonblick se sig nödsakad att just för den sakens skull tillgripa en lag av förevarande beskaffenhet.

Herr Höglund i Stockholm: Herr talman! Jag skulle kunna förstå herr Brantings återremissyrkande från hans egna utgångspunkter, om det verkligen funnes någon garanti för, att högern betraktar denna återremiss som en »hedersförbindelse», såsom herr Branting uttryckte sig. Men det har varit så förr i kammaren, att herr Branting utställt växlar på högerns vägnar, som högern sedan absolut vägrat att infria, och jag är nästan böjd för att tro, att det skulle gå så också i detta fall. Jag kunde åtminstone varken av herr Hildebrands anförande eller av herr Peterssons i Lidingö villastad anförande få den uppfattningen, att högern vore böjd för att tillmötesgå de här uttalade önskemål, som återfinnas i herr Sven Perssons reservation. Tvärtom sades uttryckligen av herr Petersson i Lidingö villastad, att alla rimliga och skäligen anspråk ifråga om arbetarnas löner redan voro tillgodosedda, och herr Hildebrand talade något om att man icke kunde betala så värst höga löner för den dåligt kvalificerade arbetskraft — eller något i den stilen, det var i alla fall innebörden i hans ord, — som här komme i många fall till användning. Och det har ju även upplysts här, att i första kammaren har från dess högerrida icke heller givits det minsta på hand, som skulle innebära en sådan lösning av frågan, som särskilt från herr Sven Persson och högerrsocialdemokratiskt håll betonas som absolut oundgängligt.

Under sådana förhållanden tror jag det är en illusion att föreställa sig, att högern kommer att i en blivande sammanjämkning gå på herr Sven Perssons reservation.

Hurudan blir då situationen? Jo, helt enkelt att de, som äro motståndare till lagen, komma antagligen att bli grundligt dragna vid näsan, och majoriteten, den antagliga majoriteten i denna kam-

marc, mot lagen, kommer att kastas om och bli minoritet. Åtminstone tyder mycket därpå, då så många av kammarens ledamöter i afton eller i morgon komma att hemresa.

Jag skulle således vilja på det bestämdaste varna för en återremiss, som säkerligen kommer att medföra raka motsatsen till det resultat, som majoriteten önskar.

Jag yrkar avslag på såväl återremissyrkandet som sammanjämningsförslaget.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Jag är uppkallad av herr Brantings yttrande. Han inlade tilläventyrs i vad jag sade mer än jag vågar stå för. För att uttala mig fullt öppet må det sägas att det är alldeles givet, att när jag begärt en återremiss på de grunder, som förut angivits, så är det därför, att jag för min del ämnar tillmötesgå det från herr Sven Perssons sida nu framställda kravet så, att han själv bör kunna vara med på det, d. v. s. själv förklara sig därmed nöjd. Jag är beredd att gå så långt som möjligt i den vägen. Men det finnes olika linjer. Det är allmänt bekant, att inom utskottet även en annan linje varit under övervägande — jag bör kanske icke säga linje, utan formulering — och om den sades, att den innebar i verkligheten detsamma som herr Sven Perssons förslag.

Huruvida nu majoriteten inom utskottet under förutsättning av en återremiss kommer att stanna för det ena eller det andra av dessa förslag, vet jag icke, och jag ikläder mig naturligtvis icke någon garanti för, hur utskottsbetänkandet härutinnan kan utfalla. Jag kan endast svara för mig själv, och jag inlägger i mitt återremissyrkande en vilja att gå herr Sven Persson till mötes så långt jag kan. Men därmed är icke sagt, att jag utan vidare är beredd att kapitulera inför den form vari hans yrkande blivit framlagt. Det måste vara klarhet i denna sak, mina herrar, och att här i kammaren binda sig eller genom ett oemotsagt yttrande av herr Branting anses bunden för en viss bestämd formulering, det är en sak, som jag icke kan gå in på. Jag måste i det fallet ha min frihet. Om min uppfattning i den reala delen har jag sagt så tillräckligt klart ifrån, så att därom behöver icke någon som helst tyekan råda.

Herr Hamilton: Herr talman! Gentemot herr finansministern ber jag att få erinra om den redogörelse, som han gav i lördags rörande förråden i vårt land av bränsle, och att enligt densamma voro dessa tillräckliga för att fullt täcka hushållsbehovet och även behovet för kommunikationerna.

Jag har verkligen större förtroende till arbetarskarorna inom industrien än herr statsrådet har. Det ligger ju i deras intresse, att industrien icke skall nedläggas, och det ligger också i landets intresse, att så ej sker. Och jag tror, att av båda dessa skäl skola arbetarna vara villiga att frivilligt avverka i skogarna.

För mig ställer sig saken icke så, om landet skall få tillräckligt med bränsle, utan frågan är, om bränslet skall anskaffas genom

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

att betala arbetarna vad skäligt är, låt vara högre löner än förut, eller genom en tvångslagstiftning, en verklig klasslagstiftning som drabbar den ene men icke den andre.

Jag vidhåller mitt yrkande på avslag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Carlsson: Gentemot vad den siste ärade talaren nämnde i två avseenden skall jag bara be att helt kort få framhålla följande.

Förra gången angavs, att det nu redan fanns så mycket timmer hugget, att med det skulle man kunna draga sig fram ett gott stycke utan att behöva anlita extra arbetskraft. Taga vi nämnda timmer äro vi just inne, som jag då också nämnde, på det området, att vi stänga industrien. Därigenom skulle nämligen herr Hamilton taga i anspråk den pappersved, som över huvud taget är tillgänglig, och det vore ju detsamma som att nedlägga pappersindustrin. Men jag tror, att det är väl ingen här, som vill nedlägga denna industri, innan man gjort allvarliga försök att på annat sätt genom kraftiga åtgärder anskaffa bränsle inom landet.

För övrigt vill jag säga, att om det är fråga om att genom lagliga åtgärder söka skaffa mänsklig kraft för huggning av ved, så lärer väl icke i det förhållandet ligga något slags misstroende mot dem, därför att de icke anmäla sig frivilligt. Här är det ju blott fråga om ett medel att få dem, utan att det kan ligga något slags klander över att icke den ene eller den andre anmäler sig som frivillig.

Herr Branting: Herr talman! Herr Petersson i Lidingö villastad har missuppfattat mig, om han fått den föreställningen, att jag skulle ha sagt, att jag ansåg, att han hade bundit sig vid herr Perssons i Norrköping *formulering*. Så har jag icke uttryckt mig, och protokollet kommer att visa, att jag särskilt framhöll, att det var den avsikt, den tanke och den garanti, som ligger i herr Sven Perssons yrkande, som jag ansåg, att herr Petersson i Lidingö villastad hade genom sitt uttalande förklarat, att han under nuvarande förhållanden ansåg sig kunna gå med på. Och nu begagnade han själv ett uttryck i det senaste anförandet, vari han sade, att han ansåg sig kunna sträcka sig så långt, »att herr Sven Persson skulle kunna bli nöjd».

Det uttalandet synes mig vara ungefär vad vi behöva. Formuleringen blir herrarnas sak i lagutskottet. Men kunna herrarna komma överens om en linje, om herr Sven Persson och presidenten Petersson jämte de andra medlemmarna av lagutskottet gå fram för en formulering, som således efter vår övertygelse — efter herr Sven Perssons övertygelse — upptager en tillräcklig garanti för att arbetarnas lönestandard icke skall nedpressas under utövandet av denna tjänsteplikt — i så fall har man kommit just till den överenskommelse, om vilken de olika partierna äro överens, och som innebär att man nu skall gå fram, som om vi nu hade här ett lagutskottsutlåtande, som upptog herr Sven Perssons reservations yrkande. Så-

ledes, det nya sammanjämningsförslaget kommer att i sak, om också icke i form upptaga det önskemål, som frambäres uti herr Sven Perssons reservation.

Det är under den situationen, när detta erkänts även från högerhåll och när jag är fullkomligt viss om, att högern icke kommer att svika det erkännande, som således givits här av lagutskottets ordförande, det är under den situationen, som jag vågar vidhålla mitt yrkande på återremiss, därför att jag tror, att man då kan lita på att denna uppgörelse kommer att hållas, oavsett om det kommer att bli ett femtiotal eller ett hundratal medlemmar i kammaren i morgon.

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)*

Herr Höglund i Stockholm: Herr talman! Herr Petersson i Lidingö villastad hade ju tillfälle att genast protestera den växel, som herr Branting nyss utställt, och det förvånar mig verkligen att höra, att herr Branting ännu efter detta anförande kan så krampaktigt gripa sig fast vid den lilla tillstymmelse till löfte, som möjligen kunde pressas fram ur herr Peterssons i Lidingö villastad anförande, att han kan hålla på sitt återremissyrkande. Jag får säga, att herr Branting är verkligen nöjd med bra litet från högersidan.

Herr Petersson i Lidingö villastad förklarade uttryckligen, att herr Branting inlagt mer, än han — herr Petersson — »vågar stå för» i sin tolkning av hans anförande. Herr Petersson förklarade vidare, att han skulle »så långt han kunde» vilja tillmötesgå herr Sven Persson. Men han vill »icke binda sig» utan ha »händerna fria», och han uttryckte sålunda ett absolut tillbakavisande av att han givit något på hand.

Men herr Branting förklarade ändå, att det uttalandet var så pass tillfredsställande, att man kan taga fasta på det och att man kan gå med på återremiss.

Jag bara konstaterar, att efter herr Peterssons i Lidingö villastad anförande bör väl kammaren ha fått full klarhet om huru saken ligger, den klarhet som herr Petersson själv talade om var nödvändig att här få fram, och jag hoppas, att herr Branting icke med sitt anförande skall lyckas fördunkla den klara situation, som nu föreligger här i denna fråga.

Herr Borg: Jag kan icke förstå, huru herr Branting kunde uppfatta det, som om herr Petersson i Lidingö villastad skulle ha givit något löfte i bestämd form, huru nästa sammanjämnning kommer att se ut. Mig förefaller det, att saken ligger på det sättet för närvarande, att herr Petersson i Lidingö villastad endast lovat göra vad han kan och att första kammaren endast lovat gör vad den kan, och sedan inkomma de till kamrarna med vad de kunnat göra enligt de löften, som de givit här. Men då äro vi hemresta och kunna icke inverka på nästa beslut.

På den grunden och eftersom inga löften äro givna, skall jag be att få vidhålla mitt yrkande.

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

Herr Branting: Kammaren har ju själv hört de yttranden, som herr Höglund sökt kommentera med felaktiga citat på det sätt han älskar att göra.

Det, som föreligger, är en utfästelse av lagutskottets ordförande, att han skall för sin del sträcka sig så långt — naturligtvis utöver vad han personligen anser vara nödvändigt — men han skall sträcka sig så långt, att därmed skall herr Sven Persson och den meningsriktning han representerar »bli nöjd», bli tillfredsställd på den punkt, varom fråga är. Det är den utfästelse, som föreligger. Det kan herr Höglund sedan förklara vara tomhet och ingenting. Det förstår var och en, vad ett sådant uttalande av herr Höglund är värt. Men i verkligheten föreligger en sådan utfästelse.

Vad herr Petersson i Lidingö villastad protesterade emot var, att han skulle vara bunden för precis den *formulering*, som herr Sven Persson givit sin reservation. Men kan man enas om en annan formulering, alltjämt under den förutsättningen att den giver i sak detsamma och så att herr Sven Persson kan bli nöjd med densamma, och man därmed får garanti för arbetskraftens pris, då är herr Petersson i Lidingö villastad enligt sin egen utfästelse förpliktad att stödja ett sådant sammanjämningsförslag.

Den klarheten är vunnen genom denna diskussion, och den klarheten bör man icke försöka suddas bort genom allehanda konstgrepp i sista stund.

Herr Höglund i Stockholm: Herr talman! Jag måste protestera emot att herr Branting här inför kammaren vågar beskylla mig för att ha kommit med »felaktiga citat» som hans uttryck föll. Då är herr Branting åtminstone skyldig att med belägg visa, vari dessa felaktiga citat bestått. Och jag tycker, att allra minst herr Branting bör komma med en sådan beskyllning, som själv nyss härom dagen emot en lantman i denna kammare, herr Olofsson i Digernäs, gjort sig skyldig till en så grov förvanskning såväl här i kammaren som sedermera i pressen ifråga om ett yttrande av denne lantman vid kammarens debatt förra gången i denna fråga.

Herr Borg: Jag ber att få upplysa om att vid behandlingen av denna sak i utskottet har man sagt ungefär på det sättet, att herr von Sydows förslag i berörda del innebär i sak detsamma som herr Sven Perssons, och likaså om liberalernas förslag, som man kan kalla det, har man också sagt, att det är i sak detsamma som herr Sven Perssons förslag. Nu håller man på och spelar på den strängen även här i kammaren, ända tills frågan slutligt skall avgöras. Ja, man har tidigare, som jag nämnde, sagt detta, att allas förslag betyda i det närmaste detsamma och att det endast är formuleringen, som här är avgörande.

Jag ber att få vidhålla mitt förut framställda yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag

å berörda hemställen samt 3:o bifall till yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet för ny behandling; och förklarade herr talmannen sig anse den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o angivna hava flertalets mening för sig. Men även härom begärdes votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Ang. lag om allmän tjänsteplikt m. m.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående lagutskottets memorial nr 70 antager yrkandet om avslag å utskottets hemställen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej:

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till utskottets hemställen.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 104 ja mot 72 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöi följande av kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren till lagutskottet för ny behandling återförvisar utskottets förevarande memorial nr 70, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets hemställen i berörda memorial.

Huvudvoteringen utföll med 76 ja, men 100 nej; och hade kammaren alltså avslagit utskottets hemställen.

§ 12.

Föredrogs lagutskottets memorial, nr 67, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 59 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige dels ock två i ämnet väckta motioner; och yttrade därvid

Ang. de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Ang. de
svenska lapp-
parnas rätt
till renbete i
Sverige.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Då ifrågavarande sammanjämningsförslag kan för dem, som icke hava satt sig närmare in i saken, vara svårt att fatta till sin verkliga innebörd och då det också på grund av denna frågas invecklade beskaffenhet och de i viss mån oklara bestämmelserna i den kungl. propositionen kan vara nödvändigt, att från något håll gives en närmare förklaring av, huru sammanjämnningen ställer sig i praktiken och vad som ligger under densamma, skall jag tillåta mig en liten kommentar till lagutskottets nu framlagda sammanjämningsförslag.

Vad som genom andra kammarens beslut hänvisats till förnyad behandling vid den allmänna revisionen av lapplagen är frågan om lapparnas bosättning och vad därmed äger sammanhang. Detta ämne berör olika saker. För det första är det fråga om den bosättning, som grundar sig på lapparnas rätt enligt lag att begagna land och vatten för uppehåll åt sig och sina renar. Det har lett till, att lapparna även börjat uppföra boningshus med eller utan odlingslägenheter på dessa kronomarker, där de äga uppehålla sig. Det kungl. förslaget vill principiellt alldeles förbjuda uppförande av boningshus med något enstaka på särskild prövning beroende undantag och i övergångsbestämmelserna tillades det, att redan uppförda lägenheter, skulle efter innehavarens och hans hustrus frånfälle borttagas. Den andra bestämmelsen i Kungl. Maj:ts förslag gällde lapparnas förvärv av hemman och nybyggen. Detta skulle fortfarande vara tillåtet, men det bestämdes, att när en lappfamilj i tre generationer innehaft ett sådant hemman eller nybygge, måste den upphöra med renskötseln, ifall den vill behålla jordbruket. Den tredje frågan rör fattiga lappars bosättning. Gällande lag stadgar rätt för lapparna i allmänhet att begagna sig av land och vatten, och därav hava också de lappar, som förlorat sina renar, begagnat sig för sitt uppehälle, så gott de kunnat. Det kungl. förslaget vill införa den bestämmelsen att lapparnas rätt till land och vatten skulle endast tillkomma renskötande lappar, och på grund därav måste förslaget särskilt ordna, hur s. k. fiskelappar eller fattiglappar skulle kunna uppehålla sig, varom nya föreskrifter delvis meddelades. Slutligen har det varit fråga om att definiera begreppet lapp, som gällande lapplagstiftning icke har någon särskild definition på, och i sammanhang därmed har också förslaget sökt lösa frågan om makars egendomsförhållanden lappar emellan. Förslaget har i sistnämnda avseende byggts på den grunden, att när en svensk gifter sig med en lappkvinna, bliva svenskens förhållanden tongivande i detta avseende. Från lappars sida åter har gjorts ett motsatt yrkande, att när en svensk gifter sig med en lappflicka, skall han betraktas såsom lapp.

Alla dessa frågor hava nu av andra kammaren hänskjutits till förnyat övervägande i sammanhang med den allmänna revisionen av lapplagen under det första kammaren väsentligen biträtt Kungl. Maj:ts förslag.

Nu har här kommit ett förslag till sammanjämkning, som upp-
tager en provisorisk lag, gällande till och med 1920, och denna

provisoriska lag berör blott den av mig omnämnda första punkten av Kungl. Maj:ts förslag; allt det andra kommer att väsentligen tills vidare bliva fullständigt i överensstämmelse med andra kammarens uppfattning. Den provisoriska lagen gäller frågan om lapparnas rätt att bygga hus med eller utan odlingslägenhet på de marker, där de enligt lag hava rätt att begagna sig av land och vatten. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle de icke hava en sådan rätt utan tagit sig den. Enligt lagutskottsreservanternas uppfattning skulle det mera hava legat i de gamla stadgandenas natur, att de fingo följa med sin tid och välja de bostäder, som en ny tid föreskriver, och reservanterna hade den uppfattningen, att på denna nya sed borde en definitiv lagstiftning uppbyggas, som uttryckligen tillförsäkrade dem en sådan rätt, men på samma gång också gav regler för densamma, så att det icke kunde byggas var som helst, utan att bostäderna skulle förläggas på sådant sätt, att på samma gång däri-
genom skulle uppkomma ett naturligt särskiljande av deras renhjordar.

Det förslag, som nu sammanjämningsvis framlagts, har helt och hållet karaktären av en provisorisk bestämmelse för att reglera förhållandena, till dess en definitiv lagstiftning kommer. Det innebär ett fullständigt avslag på Kungl. Maj:ts 1 §, som innehåller att boningshus icke få uppföras, men å andra sidan vill denna provisoriska lag, på samma gång den indirekt fastslår lapparnas rätt att bygga boningshus, dock reglera denna rätt, och det har man då lagt i Kungl. Maj:ts hand. Däri ligger således, att när Kungl. Maj:t skall pröva, såsom det står i den provisoriska lagen, på vilken plats och i vad mån en ny sådan anläggning skall få äga rum — de sedan gjorda anläggningarna lämnas alldeles orubbade — skall denna prövning enligt de grunder, på vilka åtminstone vi i andra kammaren gått med på sammanjämnningen och som vi uttryckligen uttalat i lagutskottet, icke få medföra ett upptagande nu under väntetiden av Kungl. Maj:ts uppfattning, att boningshus icke få uppföras, därför att det förmenas skola förvekliga lapparna och föranleda dem att taga sämre vård om sina renar. På sådana grunder kan man icke med stöd av denna provisoriska lag vägra en lapp rätt att att bosätta sig, ty det vore ett fullkomligt nedbrytande av andra kammarens beslut. Vad däremot Kungl. Maj:t skall hava rätt att pröva, är bostadens belägenhet, att den blir lagd så, att lapparnas bosättning kommer att på ett naturligt sätt främja det särskiljande av renhjordarna, som man här eftersträvat, och denna prövning må även kunna avse andra uppenbara omständigheter, som därmed hava påtagligt sammanhang.

Emellertid är det en annan omständighet, som också har ifrågasatts, nämligen att Kungl. Maj:t skulle kunna begagna sig av den provisoriska lagen icke blott för att pröva, i vad mån och på vilken plats bosättning skall få äga rum, utan, såsom jag hört talas om under hand från lagförslaget författares sida, även för att i regel tills vidare utfärda ett rent förbud för lapparna att uppföra ytter-

Ang. de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.
(Forts.)

Ang. de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.
(Forts.)

ligare boningshus, såvitt det rör Vilhelminalapparna, och detta skulle bero på följande omständigheter.

Här kommer jag in på den internationella frågan, som icke beröres i den kungl. propositionen. Enligt min mening hade man bort uttryckligen redogöra för precis hur denna sak ligger, då jag icke delar de sakkunnigas mening, att man behöver eller bör hölja någon hemlighetsfullhet över detta. Jag tror tvärtom, att den är till skada för frågans utredning i detta fall som i andra liknande fall såsom merendels är förhållandet. Saken är den, att från norskt håll lär göras åtminstone understundom gällande en sådan tolkning av den internationella lagen, att svenska lappar skola få begagna sin rätt att tidvis vistas på visst norskt område, endast under förutsättning att dessa lappar icke äro bofasta. Detta lär särskilt drabba Vilhelminalapparna, som i Norge pläga avfordras intyg om, att de icke äro på något sätt bofasta. En del norska ämbetsmän och sakkunnige vilja nämligen tolka detta ända därhän, att även en renskötande lapp, som har ett boningshus, måste anses bofast och således icke kan tillåtas att komma in på norskt område. I detta fall anses det från svenskt sida ostridigt, att norsk bofast befolkning såvitt rörer Vilhelminalapparna icke lida någon skada av renarnas strövtåg enligt sedvane-rätt in på norskt område. Anledningen till, att renarna här fortfarande behöva komma in i Norge, är den, att det finnes endast på den sidan sådana fjäll med kvarliggande snö under sommaren, dit renarna ty sig för att kunna befria sig från plågan av myggen, och dit de oemotståndligt vandra. För den händelse norrmännen hålla på sin tolkning, att de som äro bofasta icke skola få komma in på norskt område och att som bofast även skall anses den som har uppfört al-lenast ett litet boningshus i stället för en kåta, har det antytts, att Kungl. Maj:t för att bereda dessa lappar möjlighet att fortfarande komma in på norskt område skulle behöva begagna denna bestämmelse för att förbjuda dem att vidare uppföra boningshus. Enligt Kungl. Maj:ts uppfattning i propositionen om rättsfrågan, skulle ett sådant förbud kunna redan nu utfärdas, ehuru det givetvis bär emot att göra det på administrativ väg sedan man en lång tid låtit sedvänjan passera. Nu vill jag icke bestrida, att denna författning, om det visar sig nödvändigt möjligen må kunna utnyttjas för ett sådant speciellt ändamål, om det gäller för lapparna att välja mellan två rättigheter, av vilka den ena blir för dem ännu mer oombärlig än den andra. Men å andra sidan vill jag säga, att detta bör ske med stor försiktighet och i anslutning till en resonabel övertygelse hos lapparna själva att det är nödvändigt. Detta dock under förutsättning att man från norsk sida vidhåller sin formella tolkning. Mig synes, att den internationella överenskommelsen bör från svensk sida i första hand inledas på det sättet, att norrmännen, vilka själva i sin lappolitik anslagit den regeln, att lapparna böra få bosätta sig och uppföra boningshus, icke skola förvägra sådan ordning på svensk sida och uttolka bestämmelsen så formalistiskt som från en och annan norsk ämbetsmans sida synes ägt rum. Jag tycker också, att från vår sida bör göras gällande, att gränsen mellan Sverige och Norge

icke bör i sådant fall som detta tolkas såsom något skiljemärke, där allt som har svensk medborgarrätt nödvändigtvis skall oavsläppligt befinna sig på ena sidan och allt som har norsk medborgarrätt på andra sidan. Så mycket folkförödring skall väl i alla fall kunna finnas kvar, att vi icke anse denna skillnad i detta fall vara nödvändig såsom ett sista utslag av de gamla unionsstridernas snäva uppfattning om hur allt slags »samröre» mellan dessa folk borde undvikas. Det är så mycket mera på sin plats, att norrmännen och svenskarna gentemot lapparne anlägga en synpunkt, som icke skär folket mitt itu genom en politisk, tillfällig gräns, som detta folk är ett folk för sig, som har gammal rättighet att vandra mellan Sverige och Norge, och därför också har rättighet att icke onödigtvis bli itukluvet, därför att svenskar och norrmän för sina intressen delat upp landet efter en riksgräns. Särskilt i vår tid då man talar om nationernas rätt att leva sitt eget fria liv, vore det lyckligt, om underhandlingarna kunde föras på det sättet, att man på bägge sidorna utgick från lapparnas rätt och deras synpunkter samt finge fastslaget, att de på bägge sidorna kunna få bosätta sig i boningshus, om de vilja, samtidigt som man åstadkommer en annan lagstiftning, varigenom man vill se till, att renarna bliva väl värdade, vilket också andra kammaren ansett böra ske, fastän på en annan grund. Man bör utgå ifrån, att det här icke är fråga om någon rivalitet mellan Sverige och Norge utan fråga om gemensamma förpliktelser från fordom mot ett folk, som på ett onaturligt sätt fått en svensk-norsk gränslinje uppdragen mellan sina områden. Broderskapet mellan folken borde kunna räcka till så pass långt, att man däruppe i fjällen skulle kunna etablera ett broderskap mellan svenska och norska lappar utan hänsyn till den politiska gränsen.

Nu har denna provisoriska lag lagt prövningen i Konungens hand. För min del har jag varit ganska obenägen för detta och hellre velat hava saken lagd i Konungens befallningshavandes hand. De skäl, som inom lagutskottet anförts för att den borde läggas i Kungl. Maj:ts hand, vore dels, att det därigenom skulle bli enhetlighet vid lagens tillämpning för Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, men dels också det skälet, som från de sakkunnigas sida framhållits, att det är mera betryggande att lägga det i Konungens hand, ty Kungl. Maj:t har lättare att sätta sig emot överdrivna önsknningar från lapparnas sida, än vad Konungens befallningshavande har, som befinner sig däruppe på platsen och är utsatt för trycket från folkopinionen. Detta senare skäl gjorde mig alldeles särskilt betänksam. Då jag tänker på herr civilministerns anförande i andra kammaren, varvid han begagnade uttrycket, att lapparnas möjligheter att kunna bo i hus skulle »förintas». Men det var väl ett överord och låtom oss nu i alla fall hoppas det bästa för en lojal tolkning av den nu åstadkomna sammanjämkningen.

Beträffande lapparnas rätt att köpa hemman och nybyggen och på detta sätt bosätta sig, med skyldighet för dem att, om de vilja fortsätta därmed, i tredje generationen avstå från renskötsel, så har denna fråga som sagt icke blivit föremål för sammanjämkning, utan

Ang. de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.
(Forts.)

Ang. de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

(Forts.)

den saken kommer att i hela sin vidd tagas under övervägande vid den allmänna revisionen utau att föregås av någon provisorisk lag. Men i detta sammanhang vill jag fästa uppmärksamheten på att Kungl. Maj:ts sammanflätat denna bestämmelse med föreskrifter om vem som skall anses som lapp. De bestämmelser härom, vilka funnos även i reservationen till lagutskottets utlåtande, som blev andra kammarens beslut, hava där utnyttjats så till vida, att de i lagtexten angivits såsom normgivande för vem som skall anses som lapp, när det gäller för bofasta i Norrbotten att fortfarande få behålla eller icke behålla renar. Jag vill här blott anteckna, att detta gäller endast för nämnda fråga, så att det i övrigt icke får anses som något prejudikat för att frågan om vem som skall anses som lapp därmed för framtiden skall anses avgjord. Det var en nödfallsutväg, som man enade sig om för att hava en av de sakkunnige såsom nödvändig ansedd formulering att inpassa i denna bestämmelse.

Jag har velat göra dessa erinringar, som ligga till grund för min uppfattning av sammanjämningsförslagets innebörd.

Herr H a g e: Herr talman, mina herrar! Det förhåller sig nu så, att norrbottningarna, västerbottningarna och jämtlänningarna ha i allmänhet givit sig bort från riksdagen, men jag är övertygad om, att om de varit närvarande, skulle de känt sig mycket tveksamma inför den kompromiss, som här är föreslagen.

Jag skall emellertid icke yrka avslag på kompromissen, men vill jag i allt fall slå fast, att riksdagen förut bestämt uttalat sig emot Kungl. Maj:ts förslag att tvinga lapparna att bo i kåta och tvinga dem att avstå från att bygga hus och bo i dem. Därför hoppas jag, när regeringen nu fått denna makt, som nu föreslås i detta utskottsutlåtande, nämligen att i vissa fall besluta, om lappar skola få uppföra hus eller icke, att regeringen använder sig av denna makt på ett sådant sätt, att det blir i överensstämmelse med riksdagens vilja, och att regeringen handlägger denna sak så, att man icke på en bakväg kommer att neutralisera riksdagens beslut i frågan. Det är nämligen givet, att regeringen *kan* på grund av denna fullmakt i vart enda fall hädanefter avslå sådana framställningar om bosättning, och om så sker, då blir detta ett sätt att på bakvägar neutralisera de beslut, som riksdagen en gång fattat.

Det är endast detta lilla önskemål, som jag här velat uttrycka som ett slutyrkande i denna debatt, innan klubban faller.

Herr L i n d h a g e n: Jag vill härtill foga den önskan, att det vore bra, om ett blivande lagförslag byggdes på ett uttryckligt fastslående av lapparnas rätt att ha boningshus. Den provisoriska lagen syftar därhän, men har på samma gång såsom en provisorisk lag hållit frågan öppen. Men den innebär på samma gång ett bestämt avståndstagande från Kungl. Maj:ts föreslagna förbud. När vi sedan komma till en definitiv lag, skulle jag önska, som sagt, att den i motsats mot Kungl. Maj:ts nuvarande förslag uttryckligen byggdes

på ett fastslående i lagen, att de sedvänjor, som lapparna tillägnat sig, skola bli lag med villkor och undantag naturligtvis, som av särskilt påkallade förhållanden må betingas.

Ang. de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Härpå föredrogos var för sig:

statsutskottets utlåtande, nr 195, i anledning av väckt motion angående avlöningen för till tjänstgöring inkallad reservpersonal tillhörande marinen; och

lagutskottets utlåtande, nr 68, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 1 § i lagen om servitut den 14 juni 1907.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Vid härefter punktvis skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 66, angående beräkning av bevillningarna för år 1918 blevo utskottets i nämnda betänkande gjorda framställningar av kammaren bifallna.

§ 15.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 18, på grund av kammarens återremiss av utskottets utlåtande nr 17 i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inställande av militärövningarna tills vidare under år 1917.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 427, hade herr *Lindhagen m. fl.* hemställt, att riksdagen för ett allmännyttigt utnyttjande av landets nuvarande livsmedelstillgång samt främjande under instundande sommar av största möjliga produktion av livsförnödenheter ville hos Kungl. Maj:t begära, att militärövningarna måtte tills vidare under innevarande år i sin helhet eller i väsentlig mån inställas.

Sedan utskottet häröver avgivit utlåtande, men kammaren vid ärendets föredragning den 7 innevarande juni återförvisat detsamma till utskottet för ny behandling, hemställde nu utskottet i förevarande utlåtande, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen för ett allmännyttigt utnyttjande av landets nuvarande livsmedelstillgång samt främjande under instundande sommar av största möjliga produktion av livsförnödenheter ville hos Kungl. Maj:t begära, att militärövningarna i vad de avsåge sådana övningar,

Ang. inställan-
de av mili-
tärövningarna
tills vidare
under år 1917.

som omtalades i § 27 värnpliktslagen, måtte tills vidare under innevarande år i sin helhet eller i väsentlig mån inställas.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Kant*, *Isaksson* och *Gabrielsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att ifrågavarande motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda;

av herr *Lundberg*, som ansett, att motionen bort i oförändrad form bifallas; samt

av herr *Mossberg*.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr Kant: Herr talman, mina herrar! Säsom herrarna finna av föreliggande utskottsutlåtande, har jag och övriga representanter för det parti, jag har äran tillhöra, reserverat oss mot utskottets beslut. För vår del ha vi funnit, att en åtgärd, sådan som den av herr Lindhagen här föreslagna, icke kan vidtagas med mindre än att samtidigt en ändring i värnpliktslagen företages.

De paragrafer i värnpliktslagen, som reglera hithörande förhållanden, äro §§ 27 och 28. I § 27 föreskrives skyldighet för våra värnpliktige att under fredstid för sin utbildning tjänstgöra visst antal dagar, olika vid olika vapenslag. I § 28 stadgas bland annat, att, då rikets försvar det kräver, Kungl. Maj:t är berättigad att inkalla så stort antal värnpliktige, som för ändamålet enfordras.

Här är sålunda en av Konung och riksdag gemensamt stiftad lag, som reglerar, huru värnpliktstjänstgöringen skall fullgöras. Nu säges det från vissa håll, att här visserligen är föreskriven en skyldighet att utföra värnpliktstjänst, men att å andra sidan de värnpliktige icke ha någon rätt att fordra att bli inkallade. Härmed må det förhålla sig hur som helst. Här föreligger emellertid en av Konung och riksdag stiftad lag, varigenom blivit fastslaget, att unga män i viss ålder äro skyldiga att fullgöra värnplikt. Härigenom har för dessa fastställts en plikt mot staten, och om också icke genom lagen skulle hava konstituerats någon rättighet för de värnpliktige i ovan antytt hänseende, så är det dock en rätt för staten, som här fastslås. Ingen regering lär för övrigt kunna underlåta att, så länge den lagen är giltig, inkalla de värnpliktige för tjänstgöring i den ordning och under den tid, som i lagen föreskrives.

Herr Lindhagen snuddade något vid denna den konstitutionella sidan av saken, då ärendet var före här i riksdagen i torsdags. Herr Lindhagen förmenade, att den konstitutionella sidan av denna sak var definitivt avgjord i och med det beslut, som riksdagen fattade år 1910. Men då förelåg frågan i ett helt annat läge. Där gällde det närmast att avgöra, om riksdagen var berättigad att genom gemensam votering vägra anslag till en i värnpliktslagen föreskriven värnpliktsövning. Herr Lindhagen förmenade, att herr Staaff och övriga sakkunniga fullständigt utrett denna sida av saken. Såvitt

jag kan finna av kammarens protokoll, i vad det rör det ärendet, har herr Staaff ingalunda utrett denna fråga. Herr Staaff var visserligen inne på frågan, men uttalade sig mycket försiktigt. Vilka övriga sakkunniga herr Lindhagen menade förstår jag icke, ty på samma sida som herr Staaff yttrade sig icke någon annan än herr Lindgren i Skog, och jag har icke hört talas om att denne folkrepresentant varit någon särskild expert på statsrättens område. Herr Lindman såsom dåvarande statsminister uttalade däremot för sin del bestämt den meningen, att det icke var möjligt för riksdagen att på den väg, som då var föreslagen, ändra en av Konung och riksdag gemensamt stiftad lag.

Ang. inställande av militärövningarna tills vidare under år 1917.
(Forts.)

Denna fråga har även varit uppe vid denna riksdag, nämligen i samband med besvarandet av en interpellation, av herr Osberg till nuvarande chefen för lantförsvarsdepartementet, angående de s. k. reservtruppningarna. Statsrådet Åkerman yttrade då i anslutning till ett av herr Edén nyss förut hållet anförande: »Såsom av den siste ärade talaren antyddes, kan Kungl. Maj:t icke utan vidare befria denna årsklass från reservtruppövningen. Därtill fordras en lagändring.» I den kungl. propositionen angående civil tjänsteplikt har också den föredragande departementschefen varit inne på denna fråga och uttalat samma mening angående värnpliktslagen. Reservanterna mot lagutskottets förslag rörande civil tjänsteplikt, såväl liberaler som socialdemokrater, ha också, såvitt jag kan finna, utgått från den meningen, att det är Kungl. Maj:ts ovillkorliga skyldighet att inkalla till värnpliktsövningar och att ett inställande av militärövningarna icke utan lagändring låter sig göra.

Den sakkunnigutredning, som herr Lindhagen talat om, tror jag sålunda icke föreligga. I varje fall är den mycket bristfällig och mycket litet grundlig. För min del tror jag, att herr Lindhagen icke tänkte så mycket på denna sidan av saken, när han avgav sin motion. Det gick nog, såsom det ofta brukar göra med herr Lindhagens motioner, ganska snabbt till väga, åtminstone föranleder manuskriptet till ett sådant antagande. Jag vill även erinra därom att denna motion är väckt så sent som i slutet av april och föranledd, såsom herr Lindhagen själv sade, av en under riksdagen timad händelse, vilken, behöver jag ju icke för kammaren nämna, då det ju torde vara i friskt minne. Även den omständigheten gör kanske, att motionen tillkommit något snabbt. Hade herr Lindhagen, såsom den tränade parlamentariker han är, tänkt på denna sak litet mera grundligt, är jag övertygad om att han lagt motionen så, att den blivit remitterad till lagutskottet. Då hade ju lagutskottet varit oförhindrat att framkomma med förslag om ändring i eller suspension av värnpliktslagen, men en sådan rätt har såsom bekant icke ett tillfälligt utskott.

Emellertid ha även vi reservanter ställt oss ganska välvilliga gent emot själva saken. Vi uttala ju för vår del önskemålet av livsmedelsproduktionens största möjliga främjande under instundande sommar och önskvärdheten av att de värnpliktige i den utsträckning, det är möjligt, beredas lätnader i värnpliktstjänstgöringens full-

Ang. inställan-
de av mili-
tärövningarna
tills vidare
under år 1917.
(Forts.)

görande för sådant ändamål. Detta har utskottet, liksom nu vi reservanter, även uttalat i annat sammanhang, då det var fråga om herr Liljedahls motion om användande av värnpliktige för sädesbärgning. Men för att nå detta önskemål är det ingalunda nödvändigt att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t om saken, ty från regeringsbänken har gång på gång ställts i utsikt och utlovats att så långt som möjligt skall under instundande sommar permission lämnas värnpliktige för utförande av civilt arbete. I detta sammanhang vill jag emellertid erinra, att under själva högsommaren behövs icke sådan permission, då de värnpliktige hemförlovas i början av juli och några inkallelser sedan icke äga rum förrän i september och dessa inkallelser möjligen också komma att framflyttas. Under större delen av juli, hela augusti och en del av september månad finnas sålunda icke några värnpliktige inkallade. Då skulle det endast vara fråga om de trupper, som äro inkallade för fullgörande av neutralitetsvakten. Men det lära vi väl i denna kammare alla vara eniga om att någon minskning i det avseendet utöver vad, som förut förekommit, icke kan gå för sig.

På grund av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig samt herrar Isaksson och Gabriellson vid betänkandet avgivna reservationen.

Herr Lundberg: Herr talman! Jag har inom utskottet förfäktat den meningen, att utskottet bort i oförändrad form bifalla motionen. Såsom stöd för detta ber jag att gent emot utskottets ärade ordförande få erinra om att liknande åtgärder synas förut ha vidtagits av riksdagen. För 1816 års beväringssklass förekom icke någon övning. För 1817 och 1818 års beväringssklasser blev den då bestämda övningstiden inskränkt. 1868 inställdes regementsmötena. 1870 inställdes andra klassens beväringssmanskaps vapenövning, och 1879 avlät riksdagen en skrivelse till Kungl. Maj:t om övningsmötenas inställande. I denna skrivelse heter det under rubriken: indelta armén: »Inom riksdagen hava förslag blivit väckta om nedsättning i det under denna rubrik uppförda ordinarie anslag, vilka förslag riksdagen funnit icke böra till någon vidare dess åtgärd föränleda, än att riksdagen i underdånighet anhåller, det täcktes Eders Kungl. Maj:t taga i övervägande, huruvida ej indelta arméns och Värmlands fältjägarecorps' vapenövningar under innevarande eller nästkommande år eller till någon del under vartdera av dessa år skulle utan väsentlig olägenhet kunna i den mån inskränkas, att någon betydligare besparing i det för nämnda ändamål anvisade ordinarie anslag kunde vara att emotse och vilken besparing kunde komma statsverket till godo.» Således synes riksdagen verkligen ha ansett, att man kunde inskränka militärövningarna i avsevärt stor utsträckning, då det begärdes för hela indelta armén och Värmlands fältjägarecorps utan att man därför behöfde ändra värnpliktslagen. Både därför och även av andra skäl finner jag det behöfligt, att riksdagen bifaller den av motionären här gjorda framställningen.

Nöden växer för varje dag, och det blir svårare och svårare att tillfredsställa våra behov. Då borde det väl vara klart för var och en, att man bör i större utsträckning för det produktiva arbetet göra den arbetskraft tillgänglig, som nu är bunden genom militärövningarna. Och jag tror, att t. o. m. från en annan synpunkt denna åtgärd kan vara välbehövlig. Svårigheterna att ordna dessa militärövningar synas växa för varje dag. Redan då jag var hemma i Eksjö, hörde jag berättas, att vid Kalmar regemente hade permission beviljats i så stor utsträckning, att det aldrig förut förekommit, och orsaken sades vara, att det började möta alldeles oöverstigliga svårigheter att skaffa mat åt massan. Leverantörerna försäkra, att det vore omöjligt för dem att fullgöra sina kontrakt, och i dagens tidningar ser jag, att sullädet börjar ta slut. Under sådana förhållanden borde det från alla synpunkter vara behövt att taga i övervägande, om man icke skulle kunna inskränka dessa militärövningar. I forna dagar tycks man ha ansett det vara klokt ur ekonomisk synpunkt att på detta sätt göra besparingar i ordinarie anslagen. Då detta har varit skäl för riksdagen att i forna dagar göra inskränkningar, bör det väl finnas dubbelt talande skäl att i våra dagar begära, att Kungl. Maj:t skall helt och hållet eller i väsentlig mån inställa militärövningarna i år.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Hellberg i Ljungskile: På grund av att jag var förhindrad att närvara vid det utskottssammanträde, då ifrågavarande ärende slutbehandlades, ber jag nu få tillkännage, att jag helt ansluter mig till reservanternas uppfattning i frågan och ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr O. Nilsson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Jag skall inskränka mig till att helt kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan. Jag skall icke upptaga tiden med att närmare motivera detta.

Herr Lindhagen: Motionären har anledning att vara ganska belåten med det sista yrkandet, ty utskottet har också medgivit, att det missuppfattat motionens innehåll, som jag hade tillfälle att betona i den första debatten, och nu har utskottet gått på att tillstyrka bifall till motionen i ganska avsevärd del. Under vanliga normala förhållanden skulle jag alltså till och med ha kunnat instämma i detta yrkande, men motionen går nu ett stycke längre. Den omfattar även de övningar, som äga rum i och för neutralitetsvakten. Nu förstår jag — och det är en mycket konsekvent ståndpunkt herr Nilsson och utskottsmajoritetens övriga medlemmar här intagit — att då de här i kammaren förut uttalat sig för, att man bör i någon mån ha en neutralitetsvakt, man inte rimligtvis kan begära, att de här skola yrka, att neutralitetsvakten skall inställas. Däremot ha de gått med på värnpliktsövningarnas inställande. Utan att sålunda vilja göra någon affär av ett yrkande om bifall till motio-

Ing. inställande av militärövningarna tills vidare under år 1917.
(Forts.)

Ang. inställan-
de av mili-
tärövningarna
tills vidare
under år 1917.

(Forts.)

nen, ber jag dock att få göra ett sådant, då endast den går så långt som vi anse behöfligt och befogat.

Jag har också särskild anledning att göra det under den politiska förvildning, som äger rum över allt i pressen, ty om jag icke yrkade bifall till motionen, är jag övertygad om, att det sedan skulle stå i den socialdemokratiska regeringspressen: »Nu ha de godkänt neutralitetsövningarna. Jaså, så där svänga de sig. Där se herrarna hurudana de äro!» Jag har ett varnande exempel i den vägen ifråga om de 30 miljonerna till neutralitetsvakten. Vi yrkade då avslag på det hela men kunde inte genomdriva detta yrkande, ty vi äro ju bara 16 man, och därför blev det gemensam omröstning mellan 10 miljoner och 30 miljoner. Denna omröstning hängde på de 15 röster, d. v. s. ungefär så många som vi voro. Då var frågan: skulle vi föra strutspolitik och icke deltaga i omröstningen, eller skulle vi rädda de 10 miljonerna, så att vi sluppo de 30 miljonerna? Naturligtvis röstade vi under sådana förhållanden emot de 30 miljonerna. Men har man sett på? Hela den socialdemokratiska regeringspressen upphävde då ett härskri av oblandad tillfredsställelse: »Där se ni sådana antimilitarister de där människorna äro! De rösta ju för ett anslag på 10 miljoner kronor till neutralitetsvakt.» Hur tro herrarna, att det hade sett ut om vi *icke* röstat, utan de 30 miljonerna beviljats? Ja, då hade man naturligtvis sagt: »Där se ni vad splittringsmännen åstadkomma! De ha skaffat er på halsen de 30 miljonerna.» För att inte bereda den socialdemokratiska regeringspressen tillfälle till sådana där kannstöperier, som tangera det herr Winberg nyss talade om, så yrkar jag också för att bli fri från det där ohederliga tidningsskallet, bifall till motionen, men samtidigt betygar jag min aktning för utskottets majoritet, för att inte göra herr Nilsson ledsn, ty jag vet, att han har gjort sitt bästa, och jag är honom tacksam för det.

Herr Kant gjorde en liten utvikning från ämnet och sade, att herr Lindhagen nog inte hade övervägt den konstitutionella sidan av saken och att hans motioner vore ju ofta hastigt tillkomna. Ja, jag försäkrar herr Kant, att de inte äro hastigare tillkomna än övriga motioner här i kammaren, jag tror tvärtom, att jag har nedlagt ett ganska stort arbete på en stor del, och i varje fall är det minst lika stort arbete nedlagt på mina motioner som herr Kant har nedlagt på sina utskottsutlåtanden, och under sådana förhållanden förstår jag inte, vad herr Kant skall förhäva sig över. Jag har också, när den här motionen väcktes, observerat den konstitutionella sidan av saken, och därför hade jag överläggningar med allas vår sakkunnige, herr E. A. Nilson i Örebro, och han gick till skrifterna och rannsakade också sitt eget förstånd, och vi kommo då överens om att detta tillvägagångssätt var riktigt. Sålunda är saken enligt min uppfattning den, att de värnpliktige ha *skyldighet* att övas om det är nödvändigt, men ingen *rättighet* att bli övade, och att det vore en lycklig tolkning av värnpliktsförfattningarna, om Kungl. Maj:t ansåg sig ha en sådan befogenhet, som här påyrkats, och det anser jag han har, därför att det är inte något förbud mot detta, ty

det ligger icke emot sakens natur, och det vore bra på alla sätt, om Kungl. Maj:t kunde ha det, och därför känner jag mig för min del på den trygga sidan i den konstitutionella frågan.

Jag yrkar, som sagt var, bifall till min motion.

*Ang. inställan-
de av mili-
tärövningarna
tills vidare
under år 1917.*

(Forts.)

Herr Rydén i Malmö: Då jag understödde yrkandet om återremiss vid detta ärendes föregående behandling här, vill jag icke underlåta att uttrycka min tillfredsställelse över att denna återremiss blev beslutad av kammaren, så att vi i dag kunna behandla denna motion, visserligen sent, men med full klarhet ifråga om den civila värnpliktslagen. Med den utgång detta ärende fått, synes det mig icke kunna råda mycken tvekan här i kammaren om lämpligheten, ja, jag vill säga nödvändigheten av att bifalla utskottets hemställan i föreliggande punkt. Det är visserligen så, att på denna sena tidpunkt kan icke detta ärende hinna få en omsorgsfull behandling i första kammaren, men det spelar ju inte heller så stor roll. Man har all anledning att antaga med hänsyn till första kammarens allmänna kynne och högerpartiets hållning inom utskottet, att den förmodligen hade kommit att avslå motionen, om denna kommit till behandling därstädes. Det synes mig då vara av en viss vikt, att man här i denna kammare bifaller utskottets hemställan för att därmed ge ett starkt eftertryck åt den mening, som bär upp motionen, nämligen, att det icke går för sig under nuvarande situation, då vi kunna gå ut ifrån, att det framför allt kommer att behövas arbetskraft för det ändamål, som man velat tillgodose med det nyss avslagna lagförslaget, att regeringen går tillväga i fortsättningen av detta år så, att man låtsar, som om ingenting hade hänt utan låter militärövningarna fortgå precis som vanligt och utkallar så många värnpliktiga ifrån nödvändigt produktivt arbete för att låta dem i stället gå och vanka omkring på lägerplatserna. Jag vill begagna tillfället att sålunda för min personliga del åtminstone trösta herr Lindhagen med att det var icke någon avsikt från min sida att medverka till ett lönnmord på hans motion, som gjorde, att jag medverkade till återremissen vid ärendets förra behandling, utan jag gjorde det i den förhoppningen, att när ärendet kom tillbaka till kammaren, man skulle kunna få tillstånd, i stället för, som det då var sannolikt, ett avslag på motionen, en stark opinionsyttring från större delen av denna kammare till förmån för kravet på att militärövningarna i sommar icke skola komma att fortgå som vanligt, utan att folk skulle bli i tillfälle att ägna sig åt produktivt och nu med hänsyn till hela framtiden oundgängligen nödvändigt arbete.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr Nilsson i Kristiaestad.

Herr Branting: Jag ber naturligtvis herr talman, även jag att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan. Herr Lindhagen har erkänt, att detta yrkande är en konsekvens av den ut-

Ang. inställande av militärövningarna tills vidare under år 1917.

gångspunkt, som vi ha, och således ett yrkande, som från alla håll måste erkännas vara lojalt och riktigt.

Jag tvangs dock att säga ett par ord med anledning av herr Lindhagens angrepp på vad han kallade »den socialdemokratiska regeringspressen» och dess behandling av hans grupps hållning i fråga om dessa 10 miljoner och dessa 30 miljoner. Det förhöll sig nog inte alldeles så, som herr Lindhagen framställde saken, ty vad vi framhöllo var, såvitt jag minns rätt, att i fråga om dessa saker ser man, hurusom det parti, som principiellt är försvarsnihilistiskt, dock när det kommer i en sådan situation, att det gäller att votera ett större eller mindre anslag till försvaret, *tvings* av förhållandenas makt in på precis samma linje, som de beskylla oss för att gå och anmärka mot, när vi gå densamma och när vi öppet erkänna, att vi anse, att vi det *måste* göra.

Jag har endast velat göra denna erinran och denna korrigerings, och jag har därmed icke ansett mig behöva uppkalla till någon vidare diskussion. Jag vill också konstatera det faktum, att herr Lindhagen hade, såsom det nu visat sig, ofantligt orätt, när han utan något skäl vid ärendets förra behandling kastade mot oss, som förordade en återremiss, den beskyllningen, att vi ville, såsom hans ord föllö sig, lönnmörda motionen i mörkret genom detta återremissyrkande. Nu finner herr Lindhagen, liksom hela kammaren, att hans motion visst icke blivit lönnmördad i mörkret, utan tvärtom leder fram till det allra bästa resultat. Jag vill endast konstatera detta.

Man skall således, såsom jag förra gången tillät mig framhålla gentemot herr Lindhagen, icke alltid vara så oerhört misstänksam, utan förstå, att det kan finnas också mycket hyggliga bevekelsegrunder för en ståndpunkt, även i fall den intages av så misstänkta figurer, som vi inom den socialdemokratiska riksdagsgruppen anses vara.

Herr Lindhagen: Det är, som bekant, bra, när en syndare sig omvänder och bättrar, och detta bereder ju alltid den största glädjen. När detta ärende förelåg här förra gången, sammankopplade man denna fråga med de motioner av herr Persson i Norrköping, som här talats om, och det sades då, att när dessa motioner väl blivit avgjorda i sammanhang med frågan om den civila värnplikten, så vore också den nu föreliggande motionen besvarad, och från detta påstående gjordes då här icke något avståndstagande, utan tvärtom. Man kunde då icke förutse, att ni skulle gå med på ens någon del av denna motion och erkänna, att ni misstagit er om innebörden i densamma. Nu tyckas ni emellertid ha av någon anledning kommit på andra tankar. Men det kan ju icke förvåna, att jag vid det föregående tillfället tyckte, att er ståndpunkt var underlig och att jag då ville framhålla, att detta förslag icke hade något sammanhang med den civila värnpliktslagen och med dess antagande eller avslående i vad gäller den punkt, som berör herr Sven Perssons ifrågavarande motioner. Huru utgången i sistnämnda fråga än hade blivit, så

skulle jag här ha yrkat bifall till detta förslag, som ju avser en helt annan sak, än det där är frågan om. Men varför kunde ni icke redan förra gången intaga samma ståndpunkt, som jag då förordade? Vi behöfve ju icke då det ringaste avvakta, huru utgången kunde bliva i fråga om den civila värnplikten, men genom att då genast avgöra detta ärende hade det förefunnits en möjlighet att kunna få denna sak före till verklig behandling i första kammaren, då det ännu var en liten tid kvar för egentligt riksdagsarbete. Jag vill nu icke kalla detta förfarande för ett uppsåtligt lönnmord, men sådant läget nu är, kan ju denna motion under alla omständigheter icke bliva föremål för något riksdagens beslut, såsom eljest hade kunnat ske, all-dénstund första kammaren nu icke blir i tillfälle att underkasta frågan någon sakbehandling. Jag påpekade detta redan förra gången. frågan här förelåg. Och jag vill säga, att om man haft en särdeles varm känsla för, att denna sak måtte slå igenom här i riksdagen på något sätt, då skulle man icke ha uppskjutit den så länge, att riksdagen icke har möjlighet att fatta beslut i densamma. Herrarnas intresse i detta fall var således icke av A-klass, utan något B-intresse, som man ju brukar uttrycka sig. Motionen har således genom återremissen de fakto blivit lönnmördad.

Vad angår herr Brantings tal om de 10 miljonerna, lade han ju en mild och försonlig stämpel på sina ord genom att tillägga: »såvitt jag minns». Ja det var nog bäst, att han lade till dessa ord. Jag anhaller nu att få ha den uppfattningen, att jag icke är principiell anhängare av någonting, som hör till militarismen, utan jag vill behandla allt sådant som rent praktiska frågor. Varför jag yrkar avslag å en massa militäranslag, är därför, att jag anser, att vi icke behöva dem, men så snart jag anser, att vi behöva något sådant, yrkar jag bifall till förslag därom. Jag har till och med en gång, det var år 1914, väckt motion om, att landstormen skulle få ett ordentligt anslag, på det att den skulle kunna få filter och strumpor och annat dylikt, varpå denna militarismens då utkallade offer led den största brist. Detta gjorde jag då, medan herrar socialdemokrater av majoritetspartiet här gingo omkring med tiggartalor för den saken. Det var mig ett verkligt nöje att i det fallet stå »mera till höger». Ty jag vill verkligen fråga, varför folket skall förstöras, när ni skickar ut dem på detta sätt. — Här avbröts talaren av herr *talmannen*, som yttrade: Talaren torde hålla sig till det föreliggande ämnet. — Herr *Lindhagen* fortsatte härpå: Ja, detta sammanhänger med herr Brantings polemik om det principiella eller icke principiella härvidlag. Jag återkommer till detta ämne, men var var det jag var, herr talman, jag kommer icke ihåg det i följd av talmannens avbrott? Jo, det var vid frågan om de 30 miljoner kronor, som sammanhånga med denna sak och huvudorganets inlägg i densamma. Vända vi oss sedan till de socialdemokratiska språkrören i landsorten, så var det, på vanligt sätt, en fullkomlig häxdans i en hel del av dessa tidningar, och emot detta har jag också ansett mig ha rättighet att här inlägga en gensaga. Ja, nu tycka herrarna, hör jag, att ni icke vill ha denna obehagliga fråga vidare berörd.

Ang. inställande av militärövningarna tills vidare under år 1917.

(Forts.)

Ang. inställan- Det blir dock fortfarande dylika häxdanser i partipressen; fortsät-
de av mili- ten, mina herrar!
tärövingarna
tills vidare
under år 1917.

(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner å de därunder förekomna yrkandena; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 16.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen nämligen

från bankoutskottet:

nr 10, angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

från första särskilda utskottet:

nr 317, i anledning av motioner dels om ändring i 2 § av förordningen den 1 juni 1912 om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn och dels angående anslaget till understöd åt vissa värnpliktigas familjer m. m.;

nr 318, i anledning av motion om ändring i förordningen den 13 augusti 1914 om understöd i vissa fall åt sådan värnpliktigs familj, som fullgör tjänstgöring till rikets försvar m. m.; och

nr 319, i anledning av motion om förhöjning av penningbidraget till värnpliktiga, som utkallas till tryggande av rikets neutralitet;

från statsutskottet:

nr 8, angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

nr 340, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande; och

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för sjöförsvarets stärkande;

från sammansatta stats- och lagutskottet nr 3:

nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för bestridande av kostnader för utbildning av landstörmsbefäl m. m.;

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till lag om landstörmsprövning åren 1919—1927 samt utbildning av officerare, underbefäl och fackmän vid landstormen un-

der åren 1920—1928, dels ock till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att under år 1917 undergå landstormsprövning och befäls- eller annan särskild utbildning vid landstormen; och

nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 19 mom. 4 och § 34 mom. 2 värnpliktslagen den 17 september 1914;

från bevillningsutskottet:

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 19 §, 49 § 2 mom. och 57 § i förordningen den 19 november 1914, om arvsskatt och skatt för gåva dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 248, i anledning av väckt motion om ändring i 12 § av förordningen angående tillverkning av brännvin;

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om visst undantag från tillämpningen av stadgandet i 13 § 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin m. m.;

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 13, § 16 mom. 1, § 17 och § 19 mom. 3 i förordningen om frihamn den 15 november 1907;

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring av tullsatserna å socker samt om ändrad lydelse av § 13 mom. 1 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av rubrikerna nr 192 och 193 för maltdrycker och mjöd i gällande tulltaxa;

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6, 9, 11, 18, 19, 20, 25 och 30 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker;

nr 259, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående indragning av första kontrollörsbefattningarna vid råsockerfabrikerna m. m.;

nr 355, angående beräkning av bevillningarna för år 1918;

nr 360, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1918 m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 361, angående förordning om rätt att vid taxering för inkomst åtnjuta avdrag för erlagd tonnageavgift; samt

från lagutskottet:

nr 356, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa bestämmelser mot oskäligen pris under utomordentliga av krig föranledda förhållanden, ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag

Andra kammarens protokoll 1917. Nr 82.

till förordning angående förbud i vissa fall mot användande av vilseledande varubeteckningar vid handel med födoämnen.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial:

nr 38, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 29, angående dels åtgärder för åvägabringande av ett närmare samarbete mellan regering och riksdag i viktigare utrikespolitiska angelägenheter, dels angående beredande åt riksdagen av medbeslutanderätt eller förhandlingsrätt med regeringen i utrikesärenden, dels om närmare bestämmande av begreppet kommandomål m. m.; och

nr 39, i anledning av vissa kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 36, angående valrätt och valbarhet till riksdagens andra kammare, ävensom angående valbarhet till riksdagens första kammare;

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 208, angående fastställande av telegrafverkets stat för driftkostnader för år 1918;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader m. m.;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anvisande av anslag till räntor å statsskulden;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående avsättning till statsverkets fond av rusedrycksmedel; och

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om ställande till Kungl. Maj:ts förfogande av medel att i fall av behov tagas i anspråk å tid, då till följd av riksdagens fortvarande i § 63 regeringsformen omförmälda kreditiv icke få lyftas; samt

sammansatta stats- och lagutskottets nr 3 memorial, nr 4, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets utlåtande nr 1 i anledning av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till lag om landstörmsprövning åren 1919—1927 samt utbildning av officerare, underbefäl och fackmän vid landstormen under åren 1920—1928, dels till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att under år 1917 undergå landstörmsprövning och befäls- eller annan särskild utbildning vid landstormen, än även Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för bestridande av kostnader för utbildning av landstörmsbefäl m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,45 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
